
This is the **published version** of the article:

Rosell Jackson, Joanna Rosa; Casals Ibañez, Albert, dir. Propostes Didàctiques sobre la Perspectiva de Gènere a partir de Cançons Tradicionals Catalanes. 2021. 81 pag. (1140 Grau en Educació Primària 896 Grau en Educació Primària)

This version is available at <https://ddd.uab.cat/record/248254>

under the terms of the license

Propostes Didàctiques sobre la Perspectiva de Gènere a partir de Cançons Tradicionals Catalanes

TREBALL DE FINAL DE GRAU

Joanna Rosell

Autora: Joanna Rosa Rosell Jackson

Grau d'Educació Primària

Facultat de Ciències de l'Educació

Tutor: Albert Casals Ibáñez

Departament de Didàctica de l'Expressió

Musical, Plàstica i Corporal

Convocatòria Ordinària

Resum

Les cançons tradicionals catalanes són un recurs altament utilitzat a les escoles catalanes, sigui pel seu immens valor com a patrimoni artístic o per les seves melodies sovint accessibles per infants. Així i tot, el contingut d'aquestes cançons, en molts casos és qüestionable, especialment, des d'una perspectiva de gènere. Freqüentment, els personatges femenins que apareixen a les cançons, tenen rols limitats i són tractats de manera degradant i discriminatòria. Tanmateix, és comú tractar-les a l'escola de manera aïllada, sense entrar en el contingut de les cançons i el significat real que amaguen, cosa que pot ser nociva.

Davant d'aquesta situació, neix aquest treball que presenta l'opció de no perdre aquest patrimoni cultural però pal·liar els efectes nocius del seu contingut. Això es fa a través de treballar-les de manera constructiva i crítica a partir de propostes didàctiques sobre la perspectiva de gènere. A més, es fa amb l'ànim de recuperar cançons que no són gaire comunes a l'escola i que mostrin diverses perspectives referents a la posició de la dona.

Conceptes clau

Gènere, Proposta Didàctica, Cançó Tradicional, Educació, Música

Resumen

Las canciones tradicionales catalanes son un recurso altamente utilizado en las escuelas catalanas, sea por su inmenso valor como patrimonio cultural o por sus melodías que a menudo son accesibles para los niños y niñas. Aun así, el contenido de estas canciones, en muchos casos es cuestionable, especialmente desde una perspectiva de género. Frecuentemente, los personajes femeninos que aparecen a las canciones tienen papeles limitados y son tratados de una forma degradante y discriminatoria. No obstante, es común tratarlas de manera aislada en la escuela, sin entrar en el contenido de las canciones y el significado real que esconden, que puede ser nocivo.

Delante de esta situación, nace este trabajo que presenta la opción de no perder este patrimonio cultural pero paliar los efectos nocivos de su contenido. Esto se hace a través de trabajarlas de manera constructiva y crítica a partir de propuestas didácticas sobre la perspectiva de género. Además, se hace con el objetivo de recuperar canciones que no son muy comunes en la escuela y que muestran varias perspectivas referentes a la posición de la mujer.

Conceptos clave

Género, Propuesta Didáctica, Canción Tradicional, Educación, Música

Abstract

Catalan Folk songs are a very popular resource in Catalan schools, may it be because of their high value as part of the cultural heritage or because of their melodies that are often accessible to children. However, the content in these songs is sometimes quite questionable, especially when it comes to the representation of women. It is common for female characters to have limited roles and to be treated in a degrading and discriminatory way. Moreover, these songs are generally worked on in an isolated way at school, without getting into their content and their meaning, which can be very harmful.

Faced with this situation, this piece of work aims to present an option where this cultural heritage does not need to be erased but can be treated in such a way that minimizes its negative effects. This is done by working on these songs from a constructive and critical point of view, based on didactic proposals about gender. Furthermore, it also aims to recover songs that aren't very common in schools and that show a variety of perspectives in reference to women.

Key concepts

Gender, Didactic Proposal, Traditional Song, Education, Music

Sumari

1.	Plantejament.....	4
2.	Marc Teòric.....	5
2.1	La cançó tradicional	5
2.1.1	El concepte de cançó tradicional:.....	5
2.1.2	Els cançoners	5
2.2	La cançó tradicional a l'escola catalana.....	6
2.2.1	Per què s'ha d'ensenyar.....	6
2.2.2	Quin ús se'n fa	6
2.2.3	Consideracions didàctiques	7
2.3	La perspectiva de gènere en les cançons tradicionals	8
2.3.1	El paper de la dona a les cançons	8
2.3.2	Consideracions i propostes per tractar la perspectiva de gènere a les cançons tradicionals a l'escola:.....	9
3.	Metodologia	11
3.1	Els objectius	11
3.2	El procés	11
4.	Resultats.....	14
4.1	Les cançons	14
4.1.1	L'hostal de la Peira.....	14
4.1.2	La noia de Guissona	15
4.1.3	La Lletja	15
4.1.4	Un Fadrinet i una Minyoneta	16
4.2	Les propostes.....	17
4.2.1	L'hostal de la Peira.....	19
4.2.2	La noia de Guissona	20
4.2.3	La Lletja	22
4.2.4	Un Fadrinet i una Minyoneta	23
5.	Discussió	25
6.	Reflexions finals.....	26
6.1	Limitacions	26
6.2	Propostes de continuïtat de treball:.....	26
6.3	Què m'ha aportat com a futura mestra:	27
7.	Fonts d'informació i bibliografia.....	28
8.	Annexos.....	30

8.1. Annex 1: Resums de les entrevistes:.....	31
8.1.1 Resum entrevista Jaume Ayats.....	31
8.2.1 Resum entrevista Berta Llos	31
8.2 Annex 2: Model de fitxa	32
8.3 Partitures i lletres.....	37
8.3.1 Annex 3: Música i lletra de L'hostal de la Peira	38
8.3.2 Annex 4: Música i lletra de La Noia de Guissona	40
8.3.3 Annex 5: Música i lletra de La Lletja	41
8.3.4 Annex 6: Música i lletra d' Un Fadrinet i una Minyoneta	42
8.4 Fitxes completes proposades didàctiques	43
8.4.1 Annex 7: Proposta L'hostal de la Peira.....	44
8.4.2 Annex 8.: Materials proposta l'Hostal de la Peira	50
8.4.3 Annex 9: Proposta La Noia de Guissona.....	52
8.4.4 Annex 10: Materials La Noia de Guissona.....	57
8.4.5 Annex 11: Proposta La Lletja	66
8.4.6 Annex 12: Materials proposta La Lletja	71
8.4.7 Annex 13: Fitxa proposta Un Fadrinet i una Minyoneta	73
8.4.8 Annex 14: Materials Un Fadrinet i una Minyoneta	78

1. Plantejament

Aquest Treball de Final de Grau neix amb la intenció de cobrir la necessitat de salvaguardar cançons tradicionals a l'escola catalana, convertint-les en peces rellevants i vives que van més enllà de l'aula de música. S'emmarca en un projecte liderat per un equip d'investigadors en educació musical i etnomusicologia de la Universitat Autònoma de Barcelona i la Universitat de Girona anomenat *"La transformació educativa de l'escola al segle XXI com a oportunitat per la salvaguarda de danses i cançons tradicionals"* (DaCaTrà). Aquest projecte pren el repte de salvaguardar cançons tradicionals a partir de crear propostes didàctiques que tinguin una relació amb l'entorn i l'actualitat per inserir-les a l'escola. Es farà a través de propostes que combinin música amb altres assignatures, que treballin les cançons pertanyents específicament a una festa o una zona i tractin algunes cançons des d'una visió social, específicament. Per tant, mirar de fer coincidir la preservació de patrimoni immaterial i la millora dels projectes educatius de les escoles.

Concretament aquest treball, s'enfocarà en dos aspectes.

En primer lloc, salvaguardar cançons tradicionals catalanes, però de tal manera que tornin a cobrar vida. La intenció és que més enllà que els infants les aprenguin, les cantin i a vegades les ballin, que l'aprenentatge passi a ser rellevant al món dels infants. La idea és poder tractar-les de tal manera que esdevinguin rellevants per la societat que coneixen els infants. A més, s'intentarà fer a través de cançons que possiblement perillen més de ser oblidades. Més enllà d'aquelles cançons "de sempre", que en general tothom coneix, hi ha tot un seguit de cançons tradicionals catalanes molt valuoses que poden aportar moltíssims aspectes per treballar i aprendre a l'escola, però que no són tan conegudes. El segon aspecte on s'enfocarà aquest treball és en el tractament de la perspectiva de gènere en aquestes cançons. És a dir, la manera de revitalitzar-les i de fer-les cobrar un sentit més actual serà treballant-ne diferents aspectes de la construcció de gènere. Aquesta és una necessitat molt important, ja que en moltes d'aquestes cançons fan un tractament de la dona molt antiquat i francament degradant. Més endavant podreu veure sustentadament com és aquest tractament.

Tenint això en compte, ens trobem un doble vessant per considerar: primerament el valor intrínsec d'aquestes cançons tradicionals pel seu caràcter històric i d'herència cultural, i per altra banda, la problemàtica d'ensenyar de manera descontextualitzada cançons a infants a l'escola amb uns missatges discriminatoris i amb uns referents limitants i nocius.

Per això, cal la creació de propostes didàctiques a partir de cançons tradicionals treballant-ne el gènere.

Es farà una combinació de propostes que parteixin de cançons amb un tractament perjudicial de la dona i cançons on se la presenti d'una manera més oberta i alliberada per mostrar als infants les dues cares de la moneda. Totes les propostes seran a partir d'una visió social i amb intenció de fomentar el pensament i esperit crític.

Finalment, cal dir que mentre que tot el treball s'emmarca dins del projecte (DaCaTrà), són dues les propostes les que estan dins de les vint-i-cinc seleccionades pel projecte i les altres dues s'han fet de manera paral·lela.

2. Marc Teòric

2.1 La cançó tradicional

2.1.1 El concepte de cançó tradicional:

La definició del concepte de cançó tradicional n'és un d'altament discutit. N'hi ha que el posen al mateix nivell que cançó popular i d'altres que la cançó folklòrica; a vegades es diu que ha de ser d'origen anònim i altres que no n'és un requisit necessari. Malgrat que hi hagi diverses definicions establertes en diferents fonts, per aquest treball utilitzarem els requisits establerts per Casals (2006). Demarca 3 requisits indispensables que ha de tenir qualsevol cançó tradicional.

En primer lloc, una cançó tradicional ha de ser d'origen desconegut i d'autoria anònima. Al llarg del temps s'ha perdut el coneixement de qui n'era el creador exacte. Pot ser que se'n conegui un origen geogràfic general, però a nivell específic no se sap d'on ve.

En segon lloc, la cançó ha de tenir una presència al llarg del temps; és a dir, una peça que independentment de quan s'hagi creat tingui una mena de perdurabilitat que la fa quasi intemporal. Finalment, ha d'estar vinculada o ha de ser pertanyent a un país o ètnia. És a dir, ha d'haver-hi algun tipus de població que la senti seva. No cal que sigui la mateixa que la va crear; de fet en molts casos, desconeixent-ne els orígens és difícil saber si la cançó pertany a aquells que la van crear.

Més enllà d'aquests requisits necessaris, n'hi ha d'altres que es consideren comuns en les cançons tradicionals com la presència de la transmissió oral, les múltiples variacions o que es van crear amb un objectiu específic (explicar una història, treball en el camp, per cerimònies religioses etc).

2.1.2 Els cançoners

La recopilació d'algunes cançons tradicionals que es durà a terme en aquest treball provindrà majoritàriament d'un seguit de cançoners de tradició catalana que s'han creat, en gran part, durant el S.XX. Però, d'on venen aquestes cançons? Qui les va recopilar?

A l'article *La recolección de la canción popular en el ámbito de la lengua catalana* de Vilar (2017) s'explica que al llarg de la història catalana hi ha hagut un seguit de folkloristes destacables que han fet aquesta feina recopilatòria. L'exemple més prominent i rellevant de tots seria *L'Obra del Cançoner Popular de Catalunya* (1922-1939). Aquesta obra de la Fundació Patxot, dins del marc institucional de l'Orfeó Català, va ser encarregada l'any 1921 a Lluís Millet per fer la tasca de estudi i recollida de cançons populars i/o tradicionals.

Altres cançoners rellevants en aquest treball seran per exemple, *Llibre de cançons; Crestomatia de cançons tradicionals Catalanes* de Joaquim Maideu (1992) o *El cançoner popular d'Aureli Campmany (acabat el 1913)*. Per altra banda, trobem aquells cançoners en plataformes digitals que actualment són molt presents. Destaquen les plataformes Càntut¹ i Prodiemus² (Orts, 2008) que reinterpreten el que tradicionalment entenem com a cançoner. Aquestes pàgines web posen a l'abast una facilitat d'accessibilitat per arribar a aquestes cançons tradicionals.

¹ Enllaç a la pàgina web: <https://www.cantut.cat/>

² Enllaç a la pàgina web: <http://www.prodiemus.com/>

2.2 La cançó tradicional a l'escola catalana

2.2.1 Per què s'ha d'ensenyar

La cançó tradicional és un element d'alta importància identitària, ja que té una característica quasi única que és que engloba els 4 pilars de la identitat catalana que són la llengua (l'ús del català en les seves lletres), el territori (mencions toponímiques i també crea un sentiment de pertinença), la història (transmissió de personatges i elements històrics) i la psicologia (és un reflex del caràcter català) (Casals, 2006).

La connexió amb la tradició i la cultura que permet la cançó tradicional hauria de ser un element integral de l'educació d'un infant. Conèixer-les i entendre-les ens permet retransmetre-les i utilitzar-les com a marca de la nostra cultura perquè persones que no en formen part també s'hi puguin aproximar (Giráldez i Pelegrín, 1996).

Així mateix, és a partir de conèixer i comprendre i cuidar el que es va crear en el passat que podrem utilitzar-ho com a arrel per la construcció d'un futur millor com a societat. La cançó tradicional, sent una part essencial del patrimoni cultural, és un vehicle essencial per fer aquest procés. (Jiménez, et al., 2020)

A més, les cançons tradicionals s'han considerat des del principi del segle XX de gran valor educatiu per diversos pedagogs musicals com Kodály o Orff perquè són un mitjà d'aprenentatge musical que crea un model bàsic a partir del qual és més fàcil aprendre altres cançons, estructures o elements musicals més endavant. (Díaz i Arriaga, 2013).

2.2.2 Quin ús se'n fa

Havent establert la importància de l'ensenyament de la cançó tradicional a l'escola, ara veurem com s'utilitza.

Abans d'entrar en aquest apartat, és important aclarir que en aquest apartat es parlarà des d'una visió molt general que es basa en un doble vessant: com es va introduir el treball de la cançó tradicional a l'escola al segle XX i les indicacions de com servir-se'n de la Generalitat.

Segons Casals (2006), al principi del segle XX, la cançó tradicional va entrar a l'escola com a eina de recuperació cultural i identitària. Tot i això, amb l'entrada del franquisme a Catalunya i les restriccions que l'acompanyaven, el govern va dissoldre o espanyolitzar aquestes cançons i els projectes musicals que es duïen a terme a l'escola. L'aprenentatge d'aquestes cançons va quedar limitat a l'àmbit familiar, de corals o amb escoltes. Finalment, quan es va dissoldre la dictadura, les cançons tradicionals van tornar a l'escola sent *"una forma de resistència i de reivindicar la identitat catalana"* (Casals, 2004 pg. 50). Aquest objectiu de recuperació del patrimoni cultural català, transcendeix la dictadura i en gran part es manté fins avui en dia. (Casals, 2004).

Pel que fa a les indicacions fetes per la Generalitat començarem pel currículum (Departament d'Educació, 2017). El currículum d'educació primària no diu res específicament sobre la cançó tradicional. El que més s'apropa és un contingut de la dimensió literària que diu: "Coneixement de la literatura de tradició oral: rondalles, llegendes, cançons, dites...". Més enllà d'això, no hi ha cap altra menció d'una indicació per treballar-ho. De fet, descriu la competència artística com a: "El coneixement, la comprensió i la valoració crítica de diferents manifestacions culturals i artístiques,

tradicionals o no, que s'utilitzen com a font d'enriquiment i gaudi". Aquí deixa palès que l'ensenyament de peces tradicionals és una opció possible per a aquesta competència.

No obstant això, el Departament d'Educació va publicar una guia de com treballar la cançó tradicional a l'escola anomenada "*Cançons populars i tradicionals a l'escola*" (Departament d'Ensenyament, 2001). En aquesta guia proposen treballar a partir d'un seguit de cançons. Les cançons, diu, són conegudes per quasi tothom i en general ja són les que es treballen a la majoria d'escoles catalanes. És a dir, no proposa intentar treballar noves cançons sinó que dóna eines per treballar-les.

2.2.3 Consideracions didàctiques

En l'àmbit de la didàctica musical i específicament l'ús de la cançó tradicional en la didàctica de la música hi ha diversos referents que ens ajuden a emmarcar com fer aquest tipus d'ensenyament.

En primer lloc, es destaca Gardner (2011) qui dóna importància a diverses qualitats en el desenvolupament de la intel·ligència musical com l'apreciació de les qualitats artístiques de la música, la creativitat, una bona educació social, bona salut física i mental i també la transmissió de l'herència cultural. Aquest últim és un element cabdal en la didàctica de la cançó tradicional.

En segon lloc, trobem pedagogs com Zoltán Kodály que considerava l'educació musical a través de la cançó tradicional el pilar fonamental de la didàctica musical. Considerava que les cançons tradicionals eren quelcom viu, no creat pel sistema educatiu, però que resultaven l'eina perfecta per l'ensenyament de la música (Choksy, 1972, citat per Cary, 2012). Segons ens explica Cary (2012), Kodály defensava el cant com a medi per utilitzar les cançons tradicionals perquè el cant com a base de l'aprenentatge musical és clau perquè és l'instrument natural del cos i per tant el més instintiu.

A més, defensava la importància de la cançó tradicional, ja que estaven en la llengua nativa dels infants. Utilitzar la seva pròpia llengua treu un entrebanc en el procés d'aprenentatge i a més considerava que l'enculturació a l'aula de música havia de començar per establir les arrels de cadascú en la seva nació i l'idioma d'aquesta (Madden 1983, citat per Cary 2012).

Per Kodály, un dels grans objectius finals de l'educació musical i de l'ús de les cançons tradicionals en aquesta és que els infants compreguin i admirin l'art del passat, present i futur del seu país (Houlahan i Tacka, 2015). A l'àmbit català, Ireneu Segarra va intentar partir d'una idea semblant amb la música tradicional catalana, utilitzant-la com a base i estudiant-la de manera detallada treballa altres aspectes de la música començant pel cant i passant per l'oïda interna i l'aprenentatge del llenguatge musical per passar a la creació (Motilla, 2010).

Pel que fa a pedagogs més actuals catalans és destacable Malagarriga i Martínez (2010). Al seu llibre *Tot ho podem expressar amb música* (2010) ens exposa un seguit de capacitats que són importants per l'activitat musical. Algunes d'aquestes capacitats remarcables són:

- Valorar: aplicar criteris per opinar, triar i decidir.
- Participar, respectar i compartir: La música és una activitat social i un signe d'identitat i per tant és fonamental participar-hi activament i compartir les idees i compartir experiències basant-nos sempre en el respecte.

- Tenir iniciativa: S'ha de donar espai a l'alumnat a donar l'opinió i assegurar que se sentin lliures de sentir i expressar.

A més, explica que sempre que es fa una activitat musical hi ha un seguit d'elements musicals presents, aquests s'anomenen: els elements constitutius de la música, un dels quals és *el context i la cultura*. Aquest, està dividit en una dimensió personal i una cultural. La personal és que individualment els infants han de sentir que la música va més enllà dels sons que sentim i ha de generar algun tipus d'emoció o sensació. Per altra banda la dimensió cultural, relaciona la música amb el món fora de l'aula i crea el vincle amb la societat en la qual vivim i la història d'aquesta.

Finalment, cal tenir en compte les consideracions de les quals parlen Malagarriga, T., Gómez, I. i Viladot, L. (2010) pel que fa al rol del professor. Destaquen que més enllà de ser professionals de música, s'ha de ser mediadors. S'ha de confiar en l'alumnat i crear una dinàmica participativa i interactiva. A més, amb l'ensenyament s'ha de promoure el desenvolupament de les competències. Finalment, és primordial considerar les indicacions del currículum d'educació primària, ja que emmarquen de manera global com es divideixen i organitzen els continguts i les competències en el marc de l'escola pública catalana actual.

2.3 La perspectiva de gènere en les cançons tradicionals

2.3.1 El paper de la dona a les cançons

Pel que fa al paper de la dona a les cançons tradicionals, hi ha diversos aspectes que es poden considerar.

En primer lloc, s'hauria de considerar la presència de les dones en aquestes cançons. Segons Oliveres (2007), el paper de la dona en comparació al de l'home en aquestes peces és poc present. La figura de l'home apareix quasi el doble de vegades que el de la dona. A més, quan apareix, la dona sol ser un personatge feble o passiu, el seu rol com a persona no és l'important (la majoria de vegades no té ni nom) sinó que destaca més pel seu rol en la vida d'un home.

Més enllà de la mateixa presència en la cançó, com a personatge, també és important valorar la perspectiva des de la qual es canta o s'escriu la cançó.

Segons un estudi, a partir de diverses peces de música popular (que com bé sabem no acaba de ser el mateix que la música tradicional) d'arreu d'Espanya, podem veure que altra vegada la dona pren un rol inferior a l'home. Gairebé en el doble de les cançons, la perspectiva era de l'home que de la dona (Berrocal de Luna y Pérez, 2002). Malgrat que no siguin dades precisament de cançons tradicionals catalanes, sí que representen un grup molt proper a aquestes que ens permet relacionar-ho amb la informació que sí que tenim.

Això segurament és degut al fet que la majoria de cançons foren creades per homes i per tant parlaven del personatge de la dona en vinculació a l'home. Cal dir, però que en ser d'origen anonimat aquestes cançons això al final és una teoria. Partint d'aquesta teoria, queda palès perquè les dones solien prendre aquests rols més secundaris a les cançons tradicionals on l'important era el rol o paper que prenién més que l'individu (Godoy i Subirats, 2016).

Tot i això, sí que hi ha algunes instàncies on les dones prenen el paper principal a la cançó i, segons Godoy i Subirats 2016, els rols principals que prenen eren els següents:

- Les dones dolentes i perverses. Aquest rol apareixia principalment en personatges com mares, mullers i sogres que es consideraven dolentes per algun motiu.
- Dones víctimes de l'home. Això podria ser per diferents motius, sigui incest, violència de gènere o fins i tot avortament forçat
- Les dones adúlteres o mal casades.
- La dona lluitadora per la igualtat de drets i la llibertat. Aquest és el grup menys comú de dones protagonistes a les cançons tradicionals, però sí que se'n poden trobar alguns casos.

Com podem veure, en gran part dels casos, el personatge de la dona només és rellevant per la relació que té amb un home. Segons Fernández Poncela (2006) en aquest tipus de cançó els desitjos que tenen les dones es limiten a ser muller, bella o a voler un príncep blau o cavaller que la salvi. Els personatges femenins aspiren a ser casades prioritàriament, i que sigui amb un home fort, ric i noble. És a dir, tenen unes prioritats alineades amb una societat heteropatriarcal i tradicional. Per les dones el matrimoni és l'objectiu vital mentre que pels homes és més una possibilitat més de com viure la vida.

A més, cal destacar que quan sí que hi apareix la dona sol ser una noia o dona jove. L'existència de dones de tercera edat és quasi inexistent i quan sí que apareix sol ser un personatge per ridiculitzar. Pel que fa a les nenes, aquesta figura també és molt poc comuna. En les cançons tradicionals el valor de la dona es limita a ser jove, en cerca de parella o en ser mare. De fet, del repertori recomanat de la Generalitat de cançons tradicionals per treballar a l'escola, en el 90% dels casos el personatge de dona és de mare (Oliveres, 2007).

Els oficis en què trobem les dones treballant és en feines de la llar, de neteja o de cuidar dels infants. Algunes d'aquestes professions més comunes serien de costurera i bugadera. Els homes surten representats amb feines que requereixen més força física o valentia, com ser soldat, cavaller o mariner (Berrocal de Luna i Pérez, 2002).

Per altra banda, els adjectius utilitzats per descriure les dones en la gran majoria dels casos són relacionats amb el seu aspecte físic; sigui positivament o negativament, mentre que els homes solen tenir adjectius que representen més la seva personalitat o la seva situació. (Berrocal de Luna i Pérez, 2002)

A més, sovint se les descriu o se les nomena amb el diminutiu, mentre que amb els homes aquest tipus de vocabulari és molt menys comú. (Fernández Poncela, 2006)

2.3.2 Consideracions i propostes per tractar la perspectiva de gènere a les cançons tradicionals a l'escola:

Oliveres (2007) bàsicament proposa tres alternatives:

- Eliminar cançons amb patrons masclistes del repertori. I a partir d'aquí, buscar-ne de noves que no transmetin aquests missatges als infants

- Tractar les cançons a l'aula des d'una perspectiva de crítica i anàlisi social
- Contraposar aquestes cançons tal com són amb d'altres que mostrin una visió més progressiva de la dona i a partir d'aquí, prendre-ho com a punt de partida de reflexió.

A més d'aquestes propostes també en trobem d'altres. Per exemple Berrocal de Luna i Pérez (2002) ens presenten una quarta opció que ja destaca que crea controvèrsia. Aquesta alternativa seria:

- Alterar i adaptar les lletres de les cançons per tal que s'adeqüin a la realitat actual i al que volem ensenyar als infants.

Proposa que aquestes alteracions es poden fer conjuntament amb els infants o que les podem portar fetes ja prèviament. Aquesta opció pot semblar inadequada, ja que es considera que aquí es presenta el risc de perdre el patrimoni cultural i històric que representen aquestes cançons si no les transmeten tal com les hem trobades.

Així i tot, també es pot considerar que el que s'estaria fent és crear una nova versió d'una cançó, no simplement esborrar la que ja hi havia. Moltes cançons tradicionals tenen ja diverses variacions on es canvia la melodia, la lletra o les dues coses. Com que sovint es transmetien oralment, amb el traspàs de boca en boca apareixien canvis.

A més, cal tenir en compte que segons Fernández Poncela (2006) les cançons no són sempre innòcues, de fet diu que són un gran factor d'enculturació, on es reproduïen models socials tradicionals. Defensa que aquests models transmeten normes, expectatives i que poden normalitzar situacions nocives per la dona i per la societat en general. En l'etapa d'infància les idees i les ments dels infants s'estan creant i desenvolupant; i aquestes cançons poden ser un factor amb pes considerable en quines idees accepten i entren dins del seu imaginari.

Els models de dona que es veuen a les cançons tenen efectes directes a la societat. És comú veure que des de ben petites les nenes desitgen ser princeses o ser tan precioses com les que senten als contes o cançons (Fernández Poncela, 2006).

És a dir, no són lletres buides que es queden sobre la partitura sinó que són idees vives que entren a l'aula i als infants que tenen efectes reals.

Es considera que aquestes cançons mostren una realitat de la societat antiquada i obsoleta; i que les imatges que els mostrem als infants com a referents amb aquestes cançons sense un context adequat es poden comprendre com a realitat o una reproducció de patrons que s'haurien de seguir encara avui en dia (Oliveres, 2007).

Finalment, el Marc Conceptual de Perspectiva de Gènere en l'Educació (Grup d'Educació i Gènere de la Facultat de Ciències de l'Educació, 2020) ens indica que sempre que fem docència emmarcada en la perspectiva de gènere, hem de considerar la presència de quatre dimensions claus:

- les subjectivitats: quins prejudicis i idees prèvies tenim tant els docents com els infants que podrien afectar l'aprenentatge.
- continguts: quin biaix tenen les teories que ensenyem i què farem per combatre'l.
- metodologies- com ho farem de tal manera que no reproduïm patrons discriminatoris i assegurem un ensenyament equitatiu.
- els espais –físics i simbòlics que emmarquen totes les altres dimensions.

3. Metodologia

3.1 Els objectius

Els objectius principals marcats per aquest treball de final de grau són els següents:

- Recopilar cançons tradicionals catalanes que puguin servir per tractar temes de perspectiva de gènere a l'escola.
- Crear propostes i materials didàctics per a l'escola enfocats des de la perspectiva de gènere a partir de les cançons tradicionals catalanes recollides.

3.2 El procés

En primer lloc, hi va haver el **procés de selecció de repertori** per utilitzar posteriorment per fer les propostes i el material didàctic. L'objectiu d'aquest apartat era trobar quatre cançons que tractessin la perspectiva de gènere i que em permetessin treballar amb una varietat d'edats i temes. A més, dues havien de representar la dona de forma negativa i dues des d'una perspectiva més positiva o alternativa a allò comunament trobat a les cançons.

Per fer aquesta selecció de cançons m'he basat en els criteris establerts per part del projecte (DaCaTrà!) a més d'un parell de criteris més específics pel meu treball. Podeu veure els criteris establerts a continuació (Taula 1):

Taula 1 Criteris selecció cançons

Criteris del projecte	Criteris personals
Tenir origen i ser representatives dels diversos territoris de parla catalana (Països Catalans) Respondre a les tipologies de cançons i danses establertes en el projecte (<i>ex. El debat i desenvolupament del sentit crític</i>). Contenir les característiques que permeten considerar-les estrictament cançons o danses tradicionals Valorar-les com a aptes i interessants per treballar a l'escola Centrar-se en aquell repertori menys conegut. Prioritzar aquell repertori que respon millor als criteris estètics dels membres de l'equip.	Ser pertinents de cara a treballar la perspectiva de gènere. Mostrar les dues cares de la moneda: <ul style="list-style-type: none">▪ 2 cançons que tractin la dona negativament/ en els rols o característiques personals propis d'una societat patriarcal.▪ 2 cançons que la tractin positivament/ de manera alternativa als rols o característiques personals propis d'una societat patriarcal. Assegurar que la cançó no utilitzi vocabulari que es pugui considerar degradant per a les dones.

La cerca es va fer a través de les plataformes en línia de Càntut³ i Prodiemus⁴. A través d'utilitzar temàtiques i paraules clau (*ex. Dona, traïdora, forta, noia...*) vaig filtrar les cançons amb l'objectiu de trobar-ne unes que podrien resultar productives.

³ Enllaç a la pàgina web: <https://www.cantut.cat/>

⁴ Enllaç a la pàgina web: <http://www.prodiemus.com/>

En tenir-ne unes quantes possibilitats de cançons, vaig consultar amb membres del projecte per poder completar la meua selecció; a partir dels seus consells i la meua opinió pròpia vaig reduir la selecció a les 4 cançons.

A partir d'aquí, vaig començar el procés de recopilar les partitures per aquestes cançons. A través d'utilitzar l'internet vaig poder localitzar-les, algunes estaven ja a la mateixa xarxa i altres vaig recórrer a biblioteques per referir-me a cançoners on les vaig poder trobar.

Les partitures finals s'han extret de:

- Prodiemus, (Orts, 2008)
- "Tocatimbal 5" (Serrahima, 1989)
- "Cançoner Popular" (Aureli Campmany, 1901)

A partir de tenir les cançons, vaig omplir una fitxa informativa amb una anàlisi de la cançó, el seu significat o rerefons i altres aspectes que em calia tenir en compte per utilitzar-la a la proposta i presentar-la al projecte. En aquest moment ja havia fet la meua selecció de cançons definitiva pel TFG. Per altra banda, pel projecte hi havia paral·lelament un procés de selecció de 25 cançons entre totes les que havien aportat els seus membres. Les cançons es van escollir a partir de la presentació d'aquestes en diverses reunions en línia i la visualització de les diferents fitxes penjades. Aquestes cançons anaven dins de diferents "calaixos" que dividien les cançons segons la funció, la temàtica o la manera que es tractarien a l'escola. De cada calaix, hi havia un nombre limitat de cançons que en podien formar part. De les meves cançons, dues van ser seleccionades per participar en el projecte.

Un cop finalitzada aquesta part de selecció de cançons, va començar la segona fase del treball que va ser **la creació de les propostes didàctiques a partir de cada una de les cançons**.

Per fer les propostes, es van utilitzar diverses fonts informatives i recursos.

En primer lloc, s'usà el Currículum d'Educació Primària per adequar les propostes perquè fossin útils i accessibles a l'àmbit escolar. La funció del currículum, va ser emmarcar les propostes en diferents àmbits i cicles per tal d'apropar-les a la realitat escolar catalana i facilitar-ne l'ús.

A més, vaig fer dues entrevistes (vegeu resum a l'Annex 1) les quals em van ajudar a encarar les meves propostes.

La primera entrevista feta va ser a Jaume Ayats; músic, doctor en etnomusicologia i professor a la Universitat Autònoma de Barcelona (UAB). Ha publicat diversos llibres sobre cançons tradicionals i és la principal referència acadèmica a Catalunya en aquesta temàtica. En aquesta entrevista, vaig poder informar-me sobre el context, a més d'altres aspectes d'anàlisi, sobre les cançons triades, cosa que va ser de considerable importància a l'hora de fer les propostes.

La segona entrevista va ser a Berta Llos. Ella és professora associada del departament de Teories de l'Educació i Pedagogia Social de la UAB especialitzada en la perspectiva de gènere. En aquesta entrevista, volia aconseguir una visió informada de la perspectiva de gènere, per tenir en compte a l'hora de fer les meves propostes. Després de l'entrevista, em va enviar diversos recursos tant d'exemples de propostes encarades a aquesta temàtica i de teoria d'educació enfocada a la perspectiva de gènere. Les dues coses em van resultar molt útils per a la creació de les propostes.

A partir d'aquí, vaig crear les propostes didàctiques. En primer lloc, vaig crear una fitxa per la proposta (vegeu annex 2) que té quatre apartats, els quals al seu torn tenen subapartats. Són: presentació de

la proposta, la música de la proposta, els aspectes tècnics i les activitats. Cada apartat tenia destinat una pàgina.

Amb l'estructura feta vaig començar pensant les idees base per cadascuna d'elles: quin tema treballaria, a quines edats aniria adreçada i de quina manera la volia encarar. Fent això, podia assegurar-me de base que creava propostes que cobrien una varietat de temes i edats. Va quedar de la següent manera (taula 2):

Taula 2 Aspectes principals propostes i cançons

	L'hostal de la Peira	La noia de Guissona	La Lletja	Un Fadrinet i una Minyoneta
Cicle escolar	C.I. – C.M.	C.M. – C. S.	C.S. – ESO	C.S. – ESO
Temàtica	Trencament d'estereotips	Els oficis	La bellesa	Els rols domèstics

Amb aquesta estructura feta, vaig iniciar la creació de les propostes pel projecte, ja que aquestes les havia de presentar als membres de l'equip. A partir de les idees base, vaig crear uns objectius per les activitats i vaig escollir les competències i dimensions que volia desenvolupar amb cadascuna de les propostes. A continuació, vaig crear les activitats i els materials que acompanyarien a les propostes didàctiques a més d'emplenar els apartats restants de la fitxa. En crear les propostes, vaig tenir en compte quatre principis didàctics principals:

- Basar-se en el diàleg i el debat
- Ser accessibles tant per mestres de música com generalistes
- Partir de les idees i opinions dels infants
- Valorar la qualitat musical de les cançons i la seva interpretació

Un cop creades les dues primeres propostes, les vaig presentar davant d'un grup dels membres del projecte (DaCaTrà) que estava format tant per professorat universitari d'educació musical com mestres d'escola. Els vaig presentar les cançons, les activitats i els materials en el model de la meua fitxa i posteriorment em van fer suggeriments i comentaris per tal de millorar-les. Aquesta presentació va ser el procés de validació d'aquestes dues propostes, ja que em van poder oferir un conjunt de perspectives de valoració de les meves propostes des d'una varietat de rerefons i coneixements diferents. Posteriorment, vaig adaptar les propostes segons la seva revisió.

Finalment, vaig seguir el mateix procediment per la creació de les altres dues propostes exceptuant la posada a prova davant del grup de recerca.

4. Resultats

Aquest treball tenia dos objectius principals. El primer era referent a la selecció d'un seguit de cançons tradicionals catalanes i el segon a la creació de propostes didàctiques a partir de cadascuna d'aquestes cançons. A continuació es presentaran els resultats obtinguts a partir d'aquests objectius i es justificarà aquest resultat.

4.1 Les cançons

En primer lloc, parlaré de les cançons seleccionades pel treball. S'han triat quatre cançons d'acord amb els criteris explicats a metodologia. En conjunt, s'ha buscat una varietat de cançons perquè es poguessin tractar amb diferents edats i diferents temes.

4.1.1 L'hostal de la Peira

L'hostal de la Peira és una Balada Narrativa. Aquesta tipologia de peça servia en el seu moment per explicar històries, la majoria de les quals tenen un final amb una reflexió o una moral de la història. Eren cançons cantades en situacions quotidianes o de treball. Aquesta és una peça molt coneguda de la qual s'han fet diverses versions. La versió escollida va ser trobada a Prodiemus amb una partitura que estava extreta de *Llibre de cançons: Crestomatia de Cançons Tradicionals Catalanes* (Maideu, 1994).

Aquesta peça es troba en Mi menor i té un àmbit de Si 2 a Re 4. La versió de la Crestomatia de cançons (Maideu, 1994) té 25 estrofes de 4 versos i una repetició de l'últim vers. De cara a fer la proposta, s'ha reduït a una versió de 15 estrofes (vegeu la lletra escurçada a la fitxa de la proposta, annex 3).

Les cançons narratives permeten explicar una història de principi a final. Això, permet que la cançó contingui una quantitat de detall i informació molt aprofitable per treballar des de diferents perspectives.

La cançó explica la història d'una criada en un hostal que descobreix que dos dels seus clients que a primera vista semblaven dones, resulta que eren homes que els volien robar. Ella aconsegueix enredar-los i tancar-los a fora de l'hostal abans que els poguessin robar.

Pel que fa al contingut de la peça, destaquen dos aspectes. En primer lloc, el personatge principal de la cançó, la criada, és un personatge femení poc habitual. És una noia jove que destaca per la seva intel·ligència i perspicàcia, en comptes de les seves qualitats físiques o com a parella. És un personatge actiu i estratègic, cosa que són qualitats poc comunes dins les cançons tradicionals en els personatges femenins. Incorporar en les propostes cançons amb un personatge femení que es valorés per més que la seva bellesa era primordial.

En segon lloc, destaca que no només té aquestes qualitats, sinó que la criada supera als homes en la història i ella acaba tenint la victòria. Això és un canvi de rols d'allò que es troba normalment en aquest tipus de cançons i em va semblar molt interessant la situació que presenta.

Aquesta cançó és de llarg la més coneguda de totes les propostes, però es va considerar que igualment estaria bé incorporar-la per dos motius. Per una banda, pel seu valor de contingut i per una altra per oferir una proposta que permeti treballar aquesta cançó que ja està dins del repertori d'algunes escoles catalanes.

Podeu trobar la partitura de *L'hostal de la Peira* i la lletra utilitzada a la proposta a l'annex 3.

4.1.2 La noia de Guissona

La segona cançó escollida pel treball és *La Noia de Guissona*. Aquesta peça és una cançó narrativa per quarteta. És un tipus de cançó que en el seu moment es va crear per explicar una anècdota que havia passat en l'entorn del compositor. Són cançons poc simbòliques, és a dir, expliquen quelcom concret i únic, i amb contraposició amb l'anterior, el seu objectiu no és transmetre un missatge o una moral. Aquesta peça se situa al s.XIX, així i tot el seu origen temporal és una estimació. La vaig trobar a Prodiemus i la partitura s'ha extret directament d'aquesta pàgina web.

És una cançó que és més aviat modal que tonal, tot i això, si la consideréssim tonal estaria en Re M. El seu àmbit és de Mi 3 a Si 3. Té set estrofes, cadascuna compresa de quatre versos.

La noia de Guissona, destaca, en gran part, pel seu personatge principal. De manera similar a la cançó anterior (*L'hostal de la Peira*), el personatge que apareix presenta unes característiques poc comunes per dones en cançons tradicionals.

La cançó explica l'anècdota d'una noia que marxa del seu poble per escapar del que volien els seus pares per ella: ser monja. Ella agafa les seves coses i marxa per buscar alguna feina que li agradi fer. Quan arriba a la ciutat, prova uns quants oficis diferents i no li acaben d'agradar. Finalment, s'instal·la a casa el jutge i acaba molt satisfeta.

La idea d'una noia marxant sola de casa a buscar el que ella vol fer, sense anar acompanyada de cap home, és del tot trencadora. No només això, sinó que la protagonista és molt decidida i no descansa fins que troba el seu final feliç.

Més enllà d'això, el vocabulari que utilitza la noia que canta en primera persona també és molt interessant. L'ús de paraules molt col·loquials (*per exemple; dropo, beatos, sarau*), la fa semblar un personatge real i proper que pot arribar a connectar amb qui la canta o l'escolta.

A més de tot això, apareixen diverses feines i oficis al llarg de la lletra que introdueix un altre temàtica relativa a la perspectiva de gènere. Alguns oficis que surten són presents i coneguts avui en dia, però altres no ho són. Aquesta temàtica es pot lligar molt clarament amb la perspectiva de gènere per fer un aprenentatge i una reflexió sobre la divisió laboral de feines respecte al gènere de les persones.

Finalment, és considerable que aquesta cançó no és gaire coneguda i val la pena recuperar-la per introduir-la a l'escola catalana i així incrementar el nombre de cançons tradicionals catalanes que es treballen a l'escola on el personatge femení i el tractament que se'n fa d'aquest té qualitats positives, cosa que considero que és cabdal.

Aquesta cançó va ser escollida per formar part del projecte (DaCaTrà).

Podeu trobar la partitura i la lletra completa de *La Noia de Guissona* a l'annex 4.

4.1.3 La Lletja

La Lletja és una peça narrativa que també es podria considerar una cançoneta de costums. És una cançó que explica un cas concret però que en aquest cas sí que té una reflexió o moral final. Es va trobar a Càntut, però la partitura s'ha extret de "Tocatimbal 5" (Serrahima, 1989). Es troba en Fa Major i que té un àmbit de Fa 3 a Re 4. Així i tot, per la proposta ha estat transposada una tercera cap avall,

que acaba quedant doncs, en un Re Major amb un àmbit de Re 3 a Si 3. El motiu pel qual s'ha considerat que és la millor opció és perquè és una tessitura més adequada i fàcil pels infants.

Aquesta cançó, ja des del títol deixa palès del que parlarà: la bellesa o potser més bé, l'absència d'aquesta. La lletra explica les vivències d'una noia en el poble de Bonparné que està promesa per casar-se, però te la resta de les noies del poble en la seva contra. Consideren que és "la lletja" del poble i que el seu futur marit es mereix casar-se amb algú "millor". La cançó acaba amb una reflexió on diu que la bellesa física no és important, ja que és temporal. El que importa és el que un te dins del cor, ja que això dura per sempre.

Els aspectes a destacar d'aquesta cançó en són principalment dos. D'entrada, la presència de la cosificació de la dona al llarg de la cançó. Les noies del poble en compten de criticar-la per la seva personalitat o les seves accions es fixen en el seu aspecte físic. Es considera, que la noia no és suficient per a aquest home pel simple fet que no la consideren "bella". L'aspecte físic de l'home no es considera rellevant en aquesta història, només menciona que se'l considera garrit que no està directament relacionat amb el seu exterior. La cosificació de la dona segueix sent un tema rellevant i aquesta peça dona l'oportunitat de tractar-la directament.

En segon lloc, la reflexió que fa a l'última estrofa presenta un contrast de contingut amb el que es troba abans. En resum, diu que amb el temps tothom es torna "lleig" i que per aquest motiu ens hem de fixar en la bellesa interior de les persones. Aquesta idea té un doble vessant d'interès. Per una banda, és positiu que comenti que l'exterior d'una persona no hauria de comparar amb la seva manera de ser o personalitat. Aquesta idea dona bastant de joc pel treball posterior amb els infants perquè parla de més d'un tipus de bellesa. Per altra banda, però també em va destacar la concepció que amb el temps tothom es torna lleig. Aquest és un altre tema que permet reflexionar sobre la relació de bellesa i edat que s'ha construït a escala de la societat.

La combinació d'aquestes dues idees li donen gran valor educatiu a aquesta cançó. Aquest seria un dels casos on la dona no es tracta de manera positiva, però que a través de treballar la peça des d'una perspectiva crítica es poden aconseguir resultats molt interessants.

Aquesta peça, també va ser escollida per formar part del projecte (DaCaTrà).

Podeu trobar la partitura i la lletra de La Lletja a l'annex 5.

4.1.4 Un Fadrinet i una Minyoneta

La darrera cançó escollida pel treball és *Un Fadrinet i una Minyoneta*, aquesta peça narrativa és una cançó dictada. Les cançons dictades es creaven quan alguna persona l'encarregava a un "dictador de cançons" perquè volia transmetre algun tipus de missatge o idea. En aquest cas, la cançó va ser demanada per avergonyir o ridiculitzar a la seva parella.

Es va trobar aquesta peça al Càntut i la partitura s'ha extret del Cançoner Popular d'Aureli Campmany (1901) on es troba sota el nom Concell. Aquesta peça es troba en Sol Major i té un àmbit de Fa 3 a Re 4. Tot i així cal dir que és una cançó més aviat modal que tonal.

Aquesta peça explica la crònica d'una parella on l'home està molt descontent amb la seva parella per diversos motius que es desenvolupen al llarg de la cançó. L'home tenia certes expectatives en relació a la seva dona que no van quedar completes creant aquest disgust.

Aquestes expectatives són justament el que era captivant d'aquesta cançó. Els motius principals pels quals no vol estar amb la seva muller són que no sap cuinar el que ell li agrada, no treballa prou i que es va gastar el seu dot. Aquesta és clarament una visió molt patriarcal dels rols en una relació, no només això, sinó que és una visió molt present en les cançons tradicionals. És essencial que quan tractem cançons amb aquests missatges a l'escola ho fem sempre a partir de la reflexió. Crear una proposta a partir d'aquesta peça permet disposar d'un material didàctic que, arrel d'una cançó masculista i que tracta la dona negativament, permet assolir l'objectiu donant-li la volta a la situació. A més, en ser una cançó dictada ofereix un retrat real de la vida en parella en un altre moment històric. En aquest cas, no parla en general ni de manera significativa sinó que parla directament d'una parella específica i dels seus problemes cosa que li dóna un gran valor.

Podeu veure la partitura i la lletra completa d'*Un Fadrinet i una Minyoneta* a l'annex 6.

4.2 Les propostes

A partir de la selecció de cançons que s'acaben de presentar, s'han creat quatre propostes didàctiques. Cada proposta consta d'una fitxa i els seus materials. A continuació es presentarà el model de la fitxa i les quatre propostes creades. Les propostes es presentaran de manera resumida; per veure les propostes completes podeu referir-vos als annexos (annex 7, 9, 11 i 13).

La fitxa consta de quatre parts, que comença amb una pàgina de presentació (*vegeu imatge 1*). Aquesta pàgina presenta la partitura de la cançó, el seu títol, les edats a les quals va dirigida la proposta, quina durada aproximada té, la temàtica principal que tracta i dues preguntes que donen pistes sobre què es treballarà en aquesta sessió. Aquesta primera pàgina serveix per veure a primera vista de què tractarà aquesta proposta, de tal manera que els lectors puguin saber si els interessa o no. A continuació, la segona pàgina conté de la música de la cançó. En aquesta pàgina hi ha la partitura de la peça i la lletra completa que s'utilitzarà per a la proposta. Aquesta pàgina pot ser de referència pel mestre o també pels infants. (*Vegeu un exemple a la imatge 2*).

Imatge 1 Model pàgina de presentació

Imatge 2 Exemple de la pàgina de la música

A continuació, s'hi troba la part més tècnica de la fitxa. En aquest apartat s'hi troba tota la informació referent al currículum, els objectius, els temes treballats, materials necessaris i els coneixements previs necessaris tant dels infants com dels mestres. Aquesta part de la fitxa és molt important perquè conté tota la informació que necessitarà el mestre per saber si podrà dur a terme a aquesta proposta (vegeu model de la pàgina tècnica a la imatge 3).

Finalment, hi ha la pàgina principal de la fitxa que seria l'explicació de les activitats. Aquí es detallen una per una quines seran les activitats a dur a terme per fer aquesta proposta. El nivell de concreció en el que s'entra és més aviat baix, pel simple fet que són propostes fetes per poder ser adaptades a qualsevol context. A més, al final de les activitats s'expliciten idees per estirar el fil d'aquesta proposta, com per exemple altres cançons tradicionals catalanes, contes tradicionals, músiques més modernes... (vegeu model de la pàgina d'activitats a la imatge 4).

Imatge 3 Model de la pàgina tècnica

Imatge 4 Model de la pàgina d'activitats

A continuació es presentaran cadascuna de les propostes. Es farà una petita explicació de la idea general de la proposta i després podreu trobar de manera resumida alguns dels continguts principals de la fitxa. Els continguts que trobareu són:

- Preguntes de presentació
- Temàtica treballada
- Objectius
- Edats a qui va adreçada
- Àmbits, dimensions i competències
- Explicació general de les activitats de la proposta

Per la presentació d'aquestes propostes seguiré el mateix ordre que s'ha seguit amb les cançons.

4.2.1 L'hostal de la Peira

La proposta al voltant de l'hostal de la Peira va adreçada als infants més petits. La proposta permet treballar la perspectiva de gènere, igual que les altres, però ho fa de manera més guiada. L'objectiu d'aquesta proposta és que els infants coneguin i identifiquin un personatge femení fort provinent del món tradicional. La seqüència d'activitats es basa en una teatralització dels fets de la cançó. Així, els infants viuen de manera vivencial la història que apareix i poden entendre i comprendre la cançó i els seus personatges. És important treballar temes de perspectiva de gènere a totes les edats, des dels més petits fins als més grans. Aquí es proposa una manera de fer-ho amb els primers dos cicles.

Aquesta proposta té un valor molt gran, ja que incorpora referents femenins que trenquen barreres i estereotips. A través de fer-la els infants no només coneixeran aquest personatge sinó que també reflexionaran sobre ells mateixos i altres personatges que coneixen. D'aquesta manera els permetrà tenir eines per plantejar-se preguntes sobre diferents personatges o personalitats que es trobin en el seu dia a dia.

La fitxa resumida la podeu trobar a continuació (Taula 3):

Taula 3 Proposta l'Hostal de la Peira

Títol: L'hostal de la Peira
Preguntes clau: Què ens expliquen les cançons? Les dones són valentes?
Temàtiques treballades: Trencament d'estereotips. Els personatges ficticis
Edats: Cicle inicial – Cicle mitjà
Objectius: <ul style="list-style-type: none">▪ Conèixer personatges femenins de l'àmbit tradicional que trenquen els estereotips.▪ Interpretar un personatge i una història a partir d'una cançó tradicional.▪ Reflexionar sobre els personatges ficticis del nostre entorn en clau de gènere.
Àmbits:
Artístic
- Dimensió interpretació i producció <ul style="list-style-type: none">▪ Interpretar música vocal i instrumental amb els elements i recursos bàsics del llenguatge musica▪ Emprar els elements i recursos bàsics del llenguatge escènic per expressar-se, interpretar i comunicar-se
Lingüístic
- Dimensió comunicació oral <ul style="list-style-type: none">▪ Interactuar oralment d'acord amb la situació comunicativa, utilitzant estratègies conversacionals
Activitats:
Escoltem la cançó: Els infants comencen escoltant la cançó interpretada per la mestra.
Què ens explica: La cançó es tornarà a cantar, però parant-se després de cada estrofa per parlar del significat de què s'ha cantat i anar seguint i entenent la història.
Qui són els personatges: Fem un llistat de tots els personatges de la cançó.

Transformem la cançó en...: Expliquem als infants que farem una representació teatral de la cançó i els repartim les estrofes. Cada grup prepara la seva part de la interpretació.

S'obre el teló: Presentem la interpretació conjuntament combinant el cant amb el teatre.

Parlem-ne: Reflexionem sobre l'experiència i parlem d'altres personatges ficticis que coneixen els infants i de quines característiques tenen.

Podeu veure la fitxa completa a l'annex 7.

A aquesta fitxa únicament l'acompanya un material: la lletra de la cançó dividida per repartir-se les estrofes (vegeu annex 8).

4.2.2 La noia de Guissona

Com s'ha explicat prèviament a la presentació d'aquesta cançó, aquesta peça parla d'un seguit d'oficis o possibilitats laborals diferents. Aquest és un tema que sovint es tracta a l'escola. Es parla dels diferents oficis i sectors per conèixer i entendre com funciona la nostra societat. A partir d'aquesta proposta es treballa la divisió dels oficis per raó de gènere, una perspectiva que no està actualment inclosa en el currículum.

La idea és que els infants reflexionin sobre el seu entorn i també sobre els seus propis prejudicis. Aquesta seqüència comença per una posada en comú d'idees que desvelaran quines idees tenen o creuen que haurien de tenir els infants sobre aquesta temàtica. L'objectiu no és donar unes idees específiques i tancades sinó oferir un espai on puguin qüestionar, debatre i reflexionar de tal manera que puguin ells mateixos crear-se les seves pròpies idees.

A més, també se'ls presentarà exemples i referents de dones en tota mena de feines. D'aquesta manera, els mostrem diferents realitats que van més enllà d'allò més tradicional o allò que potser veuen més sovint.

Aquesta és una seqüència per infants d'entre cicle mitjà i superior. Aquestes edats són claus per treballar aquests temes, ja que és una edat on són prou grans per poder participar en un debat om aquest i a la vegada comencen a desenvolupar les habilitats d'autonomia que demana la proposta. A continuació, podeu trobar la fitxa resumida de la proposta (Taula 4).

Taula 4 Proposta La Noia de Guissona

Títol: La noia de Guissona
Preguntes clau: Hi ha oficis d'homes i oficis de dones? Poden fer el mateix els nens i les nenes?
Temàtiques treballades: Els estereotips, els rols de gènere i els oficis
Edats: Cicle mitjà – Cicle superior
Objectius: <ul style="list-style-type: none"> ▪ Escoltar la cançó <i>La noia de Guissona</i> comprenent-ne el significat ▪ Reflexionar sobre els rols de gènere en les feines laborals ▪ Conèixer dones que han trencat els estereotips de la divisió per gènere d'oficis.
Àmbits:

Àmbit artístic

- Dimensió d'interpretació i producció

- Interpretar música vocal i instrumental amb els elements i recursos bàsics del llenguatge musical

Àmbit de coneixement del medi

- Dimensió món actual

- Valorar problemes socials rellevants interpretant-ne les causes i les conseqüències per plantejar propostes de futur

-Dimensió ciutadania

- Participar en la vida col·lectiva a partir de valors democràtics, per millorar la convivència i per afavorir un entorn més just i solidari

Activitats:

Quina és l'original: Presentarem als infants dues versions de la cançó. Una serà l'original i una altra que en comptes de parlar d'una noia passarà a parlar d'un nom. Només canviarà el nom i el gènere de les paraules que estaven en femení, res més. Els infants hauran de decidir quina creuen que és la versió original a partir de debatre i crear hipòtesis.

Parlem-ne – hi ha oficis per dones i oficis per dones?: Revelarem quina és la cançó original i parlarem sobre les justificacions que han donat els infants per saber quina era l'opció correcta. Estirarem aquest fil per moderar un debat sobre aquesta temàtica, la divisió per gèneres en el món laboral.

Qui ha trencat aquests estereotips?: Presentem de manera breu les targetes amb les dones que han trencat les barreres en el món laboral. Donem l'oportunitat als infants escollir una de les dones que els creï inspiració i motivació. A partir d'aquí han de buscar informació sobre aquesta dona i presentar-la d'alguna manera als companys i companyes de la classe. El mètode és lliure, poden crear una presentació, una cançó, un mural...

Podeu veure la fitxa completa a l'annex 9.

Pel que fa als materials d'aquesta proposta, hi ha dues parts. En primer lloc, hi ha la lletra de la cançó en femení i l'adaptació en masculí. A més, aquesta activitat l'acompanyen un seguit de sis targetes que serveixen per a la segona part de la proposta (vegeu annex 10). Cada targeta té el nom, el país d'origen i informació bàsica sobre diferents dones que han trencat barreres laborals. Les dones que s'han escollit són:

- Narcisa Freixes (compositora)
- Julia Child (xef)
- Ameenah Gurib Fakim (presidenta)
- Jill Tarter (astrònoma)
- Ann Makosinski (inventora)
- Mari Pepa Colomer (aviadora)

Aquestes dones s'han escollit seguint un criteri de diversitat (de moments històrics, feines i orígens), per mostrar als infants que no hi ha un nombre limitat de camins que poden seguir. A més, s'ha vetllat per presentar dues dones catalanes perquè puguin conèixer persones properes a la cultura del seu entorn. Òbviament aquesta és una proposta de llistat de dones que es pot ampliar o retallar segons les necessitats del grup.

4.2.3 La lletja

La proposta didàctica que gira al voltant d'aquesta cançó tracta el tema de la bellesa, específicament sobre els cànons de bellesa i la seva difusió i evolució. Aquesta és una temàtica que afecta directament als infants i que cada vegada es veuen els seus efectes des de més petits. Per aquest motiu, vaig trobar essencial fer una proposta que tractés explícitament sobre això.

En aquesta seqüència, es tocaran dos àmbits diferents. En primer lloc, les idees dels mateixos infants sobre el concepte de bellesa: quin significat té, si és important o no, què es considera bellesa... Aquesta primera part té com a objectiu que els infants puguin compartir el pensen sense tenir els inputs que a més endavant se'ls donarà, construint doncs, el seu propi significat de bellesa segons les seves idees, experiències i creences.

El segon àmbit, és la reflexió sobre les idees que es donen sobre la mateixa temàtica de la bellesa en el seu entorn, específicament als mitjans de comunicació. Els infants veuran tot un seguit d'exemples de missatges i imatges que es donen sobre el que hauria de ser la bellesa. La idea és comparar aquests missatges amb el que ells i elles havien dit prèviament i que donin la seva opinió sobre aquests missatges.

Aquesta proposta va adreçada a infants de cicle superior o ESO. Aquesta és un tema molt delicat i pel que cal tenir un cert nivell de maduresa i de capacitat de reflexió per poder-la treballar de la manera que proposo. A més, són edats en què aquesta problemàtica guanya molta importància i per tant és clau treballar-lo de manera activa a l'escola.

A continuació podeu veure la fitxa resumida (Taula 5)

Taula 5 Proposta La Lletja

Títol: La lletja
Preguntes clau: Què vol dir ser lletja? I no ser-ho? Qui decideix què és ser lletja?
Temàtiques treballades: Els cànons de bellesa, la difusió dels estàndards de bellesa i l'evolució de la bellesa.
Edats: Cicle Superior - ESO
Objectius: <ul style="list-style-type: none"> ▪ Aprendre la cançó: La lletja ▪ Reflexionar sobre els cànons de bellesa i com es transmet pels mitjans d'informació ▪ Compartir la pròpia opinió sobre el significat de la bellesa
Àmbits:
Artístic
- Dimensió interpretació i producció

<ul style="list-style-type: none"> ▪ Interpretar música vocal i instrumental amb els elements i recursos bàsics del llenguatge musical
<p>Coneixement del medi</p> <p>- Dimensió món actual</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Valorar problemes socials rellevants interpretant-ne les causes i les conseqüències per plantejar propostes de futur
<p>Digital</p> <p>- Dimensió instruments i aplicacions</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Seleccionar, utilitzar i programar dispositius digitals i les seves funcionalitats d'acord amb les tasques a realitzar
<p>Activitats:</p> <p><i>Cantem la cançó:</i> Començarem aprenent la cançó i cantant-la, tot assegurant-nos que els infants entenguin el significat de la lletra.</p> <p><i>Parlem de la cançó:</i> Partint de la idea de “La lletja”, debatrem amb els infants sobre què consideren ells com a ser lleig o no ser-ho. Què és la bellesa? La bellesa sempre ha estat el mateix?</p> <p><i>Mirem el present:</i> Mirarem exemples del que ens transmeten els mitjans de comunicació sobre el significat de la bellesa i parlarem de què ens sembla.</p> <p><i>Nosaltres també podem dir la nostra:</i> Crearem un vídeo per la web de l'escola explicant què considerem nosaltres que és la bellesa.</p>

Podeu veure la fitxa completa a l'annex 11.

Els materials que acompanyen aquesta proposta didàctica són un seguit d'exemples de la transmissió dels cànons de bellesa pels mitjans de comunicació. S'inclouen exemples de les xarxes socials, imatges d'anuncis i diversos vídeos.

Vegeu els materials d'aquesta proposta a l'annex 12.

4.2.4 Un Fadrinet i una Minyoneta

L'última proposta didàctica parteix de treballar la temàtica dels rols domèstics i de gènere. Com s'ha explicat prèviament, aquesta cançó reproduceix un model de parella tradicional i patriarcal, cosa que ens serveix de base per no només conèixer aquesta realitat sinó que també per fer un treball crític a partir d'aquestes idees.

Aquesta proposta té dues finalitats principals. D'entrada, debatrem i reflexionarem amb els infants sobre el contingut de la cançó. La idea és donar importància a conèixer i entendre allò que cantem, perquè no sempre són missatges que ens representin i cal que siguin conscients d'això.

En segon lloc, demostrarem als infants que ells també tenen el dret i la veu per poder canviar aquelles coses que no els semblen bé, a més de presentar-los també amb exemples de persones que ja estan fent justament això en l'àmbit de música tradicional.

Aquesta proposta és per cicle superior i ESO. Va adreçada a aquestes edats principalment per la dificultat i els coneixements previs que són necessaris per poder fer aquesta proposta. Una part de la proposta és canviar la lletra de la cançó perquè s'adeqüi a les seves idees. Aquesta tasca no és gens fàcil, ja que requereix un domini de creació musical i literària considerablement elevat.

Els infants tenen llibertat total per escollir quin missatge volen transmetre, això va lligat a la idea que la finalitat d'aquestes propostes no és imposar uns ideals als infants sinó donar l'espai i les eines per fer-ho ells mateixos de manera crítica i reflexiva.

A continuació podeu veure la fitxa resumida d'aquesta proposta (Taula 6).

Taula 6 Proposta Un Fadrinet i una Minyoneta

<p>Títol: Un Fadrinet i una Minyoneta</p> <p>Preguntes clau: Ens agraden els missatges de les cançons que cantem? Es poden canviar les lletres de les cançons?</p>
<p>Temàtiques treballades: Els rols domèstics i els estereotips de gènere.</p> <p>Edats: Cicle superior - ESO</p> <p>Objectius:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Interpretar la cançó Un Fadrinet i una Minyoneta ▪ Reflexionar sobre el missatge que transmet la cançó ▪ Canviar la lletra de la cançó tot transformant el seu missatge <p>Àmbits:</p> <p>Àmbit artístic</p> <ul style="list-style-type: none"> - Dimensió d'interpretació i producció <ul style="list-style-type: none"> ▪ Interpretar música vocal i instrumental amb els elements i recursos bàsics del llenguatge musical ▪ Improvisar i crear amb els elements i recursos bàsics dels diferents llenguatges artístics <p>Coneixement del medi</p> <ul style="list-style-type: none"> - Dimensió món actual <ul style="list-style-type: none"> ▪ Valorar problemes socials rellevants interpretant-ne les causes i les conseqüències per plantejar propostes de futur
<p>Activitats:</p> <p>Aprenem i cantem la cançó: Comencem aprenent la cançó, prestant-hi especial atenció, ja que no és una cançó fàcil i és important que la coneguin bé perquè serà necessari més endavant.</p> <p>Parlem-ne, ens agrada el que cantem?: Obrim un espai de conversa per parlar del que diu la cançó i què en pensem nosaltres. Proposem als infants canviar la lletra de la cançó.</p> <p>Escoltem un referent: Escoltarem i parlarem sobre la cançó <i>Totes són na Catalina</i> del grup Figues D'un Altre Paner que és una versió d'una cançó tradicional.</p> <p>Fem-la nostra: Ens dividim en petits grups i decidim quin missatge volem transmetre amb l'adaptació d'aquesta cançó. És important que no la canviem tota i la fem de nou sinó que modifiquem el significat segons les nostres idees.</p> <p>Escoltem-nos i reflexionem: Presentem les nostres creacions i parlem de les modificacions fetes pels nostres companys/es.</p>

Podeu veure la fitxa completa a l'annex 13.

Pel que fa als materials, l'acompanyen les lletres tant de *Totes són na Catalina* com de la versió original d'aquesta cançó *A sa plaça hi ha Ballades*.

5. Discussió

Aquest treball va néixer a partir de la necessitat de salvaguardar cançons tradicionals a partir de tractar-les com a músiques vives, que més enllà de cantar-les, es poden relacionar amb l'entorn actual i utilitzar-les per reflexionar i créixer. A més, es va plantejar fer justament això però considerant la perspectiva de gènere com l'eix central de l'aprenentatge.

Tal com es presenta al marc teòric, a escala oficial, els recursos disponibles per treballar la cançó tradicional eren bastant limitats, basant-se en cançons, que segons indiquen, ja es treballen a l'escola i a més d'una manera molt diferent de la que es va plantejar per aquest treball. Les propostes creades per tant aporten una combinació de repertori menys aprofitat i una manera de treballar-ho innovadora respecte al que estava oficialment proposat. Les propostes creades permeten cantar i treballar sobre les cançons tradicionals des d'una perspectiva crítica relacionada a la perspectiva de gènere.

El paper de la dona en les cançons tradicionals és molt poc variat. Els personatges femenins es caracteritzen majoritàriament per ser víctimes o dolentes (Godoy i Subirats, 2016). A més, la representació de les seves personalitats és molt limitada, destacant per voler ser joves en cerca de parella o fills (Oliveres, 2007). Durant el procés de selecció de cançons, aquesta realitat va quedar totalment palesa. Els nombre de cançons que vaig trobar on el personatge de la dona es descriu amb connotacions negatives era massiu en comparació a la situació inversa. Cal dir, però, que tal com es pot veure a la selecció final de les peces, sí que existeixen cançons tradicionals on el personatge de la dona és totalment diferent i mostra l'altra cara de la moneda d'aquesta situació.

Considerant aquest desequilibri envers el paper de la dona, i que com diu Fernández Poncela (2006) els referents que apareixen a les cançons tenen efectes reals sobre la societat i els infants, és cabdal combatre aquesta situació. És evident que les cançons tradicionals amb personatges femenins nocius són i seguiran estant presents a l'escola. Per aquest motiu, s'han inclòs dues propostes al treball que parteixen d'aquest tipus de referents. Això s'ha fet amb l'objectiu de mostrar exemple i donar recursos de com podem gaudir de la cançó tradicional i a la vegada utilitzar-la per aprendre i reflexionar perquè no tinguin aquests efectes negatius que s'han esmentat prèviament.

Aquestes propostes obren la porta a treballar les cançons tradicionals d'una nova manera que permet tant salvaguardar-les com extreure'n idees positives i sanes per la societat.

La manera de treballar a les propostes va estretament relacionat a algunes idees de Malagarriga i Martínez (2010). Es basen en la participació constant dels infants i de partir de les seves opinions i els seus pensaments sempre arrelant-se en el respecte. Les propostes demanen un espai segur on es puguin sentir lliures d'expressar i sentir.

A través, doncs, de seleccionar les cançons i crear aquestes propostes, s'han complert els objectius d'aquest treball i s'ha pogut veure no només que hi ha cançons que mostren a dones en una llum positiva sinó que tractant-les de manera adequada la gran majoria de cançons tradicionals es poden utilitzar a l'escola.

6. Reflexions finals

Aquest treball va sorgir principalment d'un neguit personal que anava relacionat amb el tractament de les dones a les cançons tradicionals. Sempre havia considerat que les cançons tradicionals eren una part del patrimoni cultural fonamental, però que els missatges que algunes transmetien no eren acceptables per cantar a l'escola de manera aïllada. El seu valor no justificava els seus continguts.

Davant d'aquest dilema em vaig proposar dos reptes: esbrinar una manera de tractar les cançons tradicionals sense els efectes secundaris nocius i trobar cançons que no presentessin aquest problema. Arran d'això, s'ha creat aquest treball el qual considero que ha complert les meves expectatives.

6.1 Limitacions

Així i tot, hi ha hagut un seguit de limitacions que han tingut efectes directes sobre el resultat final del treball. En primer lloc, i segurament la limitació més gran, no poder posar a prova les propostes amb un grup d'infants. Malgrat que algunes de les propostes hagin passat per un procés de validació per part de l'equip del projecte DaCaTrà, la prova definitiva amb qualsevol proposta didàctica és posar-la a pràctica a l'escola. Desafortunadament, això no ha estat possible per dos motius principals. En primer lloc, el fet de no fer pràctiques implica que no es disposés d'un grup d'infants amb el que es tingués contacte directe. Això podria haver estat un petit entrebanc només si no fos pel segon motiu que és la presència de la Covid. La pandèmia i tots els seus efectes secundaris han fet que poder anar a una escola a provar les propostes fos molt complicat. Les escoles tenen grups bombolla i tot un seguit de protocols que han de seguir els quals s'haurien d'adaptar per poder-hi anar a provar-les. A més, les propostes s'haurien de fer amb diferents grups, ja que van adreçades a diferents edats, fet que només complicaria la situació.

La segona limitació que ha tingut el treball va ser en el procés de selecció de cançons. En el moment en què jo estava triant les cançons pel treball hi havia imposat un confinament municipal cosa que volia dir que la meua cerca de cançons estava molt limitada, ja que disposava de dos recursos: l'internet i les biblioteques del meu municipi (que van resultar poc fructíferes). La cerca haguera pogut ser molt més ample si hagués tingut més llibertat de moviment per cercar altres fonts.

Finalment, destacaria que encara que no sigui del tot necessari, considero que hagués sigut positiu poder tenir gravacions de qualitat de totes les cançons per tal de fer les propostes encara més accessibles a mestres que potser no les poden o volen cantar. Així i tot, no ha estat possible simplement per una falta d'accessibilitat a aquests recursos.

6.2 Propostes de continuïtat de treball:

A partir d'aquest treball, considero dues línies principals de continuïtat. En primer lloc, la creació d'una plataforma per garantir la facilitat d'accés a les propostes per tal que les puguin aprofitar tantes persones com possible. Considero que fer això és d'alta importància, ja que més enllà d'aquest Treball de Final de Grau, aquestes propostes s'han creat perquè siguin utilitzades. La feina que s'ha fet ha sigut amb l'objectiu de cobrir una necessitat que jo havia detectat i que considerava que era important tractar, per tant donar vida a les propostes més enllà d'aquest document és la principal proposta de continuïtat.

A part d'això, penso que seria molt interessant seguir creant propostes a partir d'aquesta línia que tractin altres temes basant-se en el recurs de les cançons tradicionals. D'aquesta manera, no només es protegirien aquest tipus de cançons sinó que el treball combinat amb la música podria ser present a moltes àrees i temes diferents.

6.3 Què m'ha aportat com a futura mestra:

Aquest treball m'ha aportat diversos aprenentatges i eines que em serviran en un futur com a mestra. En primer lloc, destaco el coneixement que he adquirit a través de participar en el projecte DaCaTrà. Participant-hi he pogut parlar i treballar amb persones molt formades en l'educació musical i en la cançó tradicional, els quals m'han donat consells, coneixements i eines que a mi em serviran durant molts i molts anys.

Més enllà d'això, també m'ha aportat recursos. Potser sembla obvi, però a través de fer aquest treball he creat una sèrie de recursos fets amb molt esforç i de manera molt completa que jo m'emporto i podré utilitzar al llarg de la meva vida laboral.

Finalment, com a futura mestra m'ha donat motivació. A través de fer el treball i de col·laborar amb diferents persones (el meu tutor, els membres del projecte, les persones entrevistades), he pogut veure tot un seguit de professionals amb molta passió per l'educació i l'aprenentatge. Cadascun m'ha ofert una perspectiva diferent, però sempre amb interès i ganes per aconseguir el millor resultat possible i a mi això m'ha transmès molta motivació i ganes (encara més de les que ja tenia) per enfrontar-me a la vida a l'escola.

7. Fonts d'informació i bibliografia

- Berrocal de Luna, E., & Pérez, J. G. (2002). Música y género: análisis de una muestra de canciones populares. *Comunicar: Revista científica iberoamericana de comunicación y educación*, 18, 187-190..
- Capmany A. (1913). *Cançoners Popular*. Imp L'Avenç.
- Cary, D. (2012). Kodály and Orff: A comparison of two approaches in early music education. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 8(15), 179-194.
- Casals, Albert (2004). "Etnicitat i cançó tradicional a l'escola". *Treball d'investigació no publicat*, Departament d'Antropologia Social i Cultural, Universitat Autònoma de Barcelona.
- Casals, A. (2006). Etnicidad y canción tradicional: un binomio que políticamente también se juega en la escuela. Comunicació presentada al VII Congreso Internacional de la Sociedad Española de Antropología Aplicada. Santander, desembre, 2006.
- Departament d'Ensenyament (2001). *Cançons populars i tradicionals a l'escola*. Recuperat de: http://www20.gencat.cat/docs/Educacio/Documents/ARXIUS/doc_20517154_1.pdf
- Departament d'educació. (2017). *Currículum d'educació primària*. Recuperat de: <http://educacio.gencat.cat/web/.content/home/departament/publicacions/colleccions/curriculum/curriculum-ed-primaria.pdf>
- Díaz, M. & Arriaga, C. (2013) Canciones tradicionales en el aula infantil, en busca del patrimonio heredado. *Espacio y tiempo: Revista de Ciencias Humanas*, 27, 107-122.
- Fernández Poncela, A. (2006). Género y canción infantil. *Política y cultura*, 26, 35-68.
- Gardner, H. (2011). *Truth, beauty, and goodness reframed: Educating for the virtues in the twenty-first century*. Basic Books..
- Giráldez, A. & Pelegrín, G. (1996). *Otros pueblos, otras culturas. Música y juegos del mundo.*: Ministerio de Educación y Ciencia.
- Godoy J., & Subirats, M. (2016): La dimensión social, musical y literaria de la mujer en la canción y el romance tradicional y popular. Dins M. L. de la Garza, *Los sonidos de nuestros pueblos. Escuchas desde el sur*, (pp. 159-160). Chiapas: Unicach
- Grup d'Educació i Gènere. (2020). *Perspectiva de gènere en l'educació. Marc conceptual*. Recuperat de: <https://ddd.uab.cat/record/226865>
- Houlahan, M., & Tacka, P. (2015). *Kodály today: A cognitive approach to elementary music education*. 54-56 Oxford University Press.
- Jiménez, D., de Miguel López, S. M., & Vizcaíno, J. (2020). El papel de la escuela en la promoción del patrimonio cultural. *Revista Electrónica Interuniversitaria de Formación del Profesorado*, 23(3).
- Maideu, J. (1992). *Llibre de cançons. Crestomatia de cançons tradicionals catalanes*. Vic: Eumo.
- Malagarriga, T. & Martínez, M. (2010). *Tot ho podem expressar amb música. Els nens i les nenes de 4 a 7 anys pensen la música, parlen de música, fan música* (pp. 17-75). Barcelona: DINSIC.

- Malagarriga, T. & Gómez, I. & Viladot, L. (2010). Sharing meanings in the music classroom. *European Journal of Psychology of Education*. 25. 49-65.
- Motilla, X. (2010) Música i Escola a terres de parla catalana: influències de la metodologia Segarra en la seva implementació. *Educació i història: Revista d'Història de l'Educació*, 37. 195-220
- Oliveres, I. (2007). La cançó tradicional a les escoles de primària: la imatge de la dona. Anàlisi del repertori Cançons populars i tradicionals a l'escola, del Departament d'Educació de la Generalitat de Catalunya. *Revista d'etnologia de Catalunya*, 31 125-126.
- Orts, M. (2008). *Cançoners virtual i interactiu Prodiemus: base de dades de cançons tradicionals catalanes*. Recuperat de: <http://www.prodiemus.com/canconer/>
- Serrahima, L. (1989) *Tocatimbal*. Accio Escolar del Congrés de Cultura Catalana.
- Vilar, R. (2017). La recolección de la canción popular en el ámbito de la lengua catalana, *Boletín de Literatura Oral*, 7 245-272.

8. Annexos

A continuació podeu trobar els annexos que acompanyen aquest treball. Estan formats per:

- Els resums de les entrevistes fetes
- El model de la fitxa per les propostes
- Les lletres i partitures completes de les cançons
- Les fitxes de propostes completes
- Els materials per acompanyar les fitxes

8.1. Annex 1: Resums de les entrevistes:

8.1.1 Resum entrevista Jaume Ayats

L'objectiu de l'entrevista amb Jaume Ayats, era aprendre i aconseguir més informació sobre les cançons des d'una perspectiva històrica. Principalment, m'interessava aprendre sobre el context de cadascuna de les cançons i sobre la tipologia d'aquestes. A més, tenia dubtes de cara al vocabulari de les cançons i volia veure si jo les havia entès correctament.

A l'entrevista, vam anar cançó per cançó i les vam analitzar. Principalment, vam parlar del context i de la tipologia de la cançó. Específicament, vam identificar quina tipologia tenien i em va explicar en quin tipus de situacions es cantaven i quin significat social solien tenir. A més, vam indagar en alguns dels significats ocults d'algunes de les lletres i vam analitzar la rima i l'estructura de les peces.

8.2.1 Resum entrevista Berta Llos

L'objectiu de l'entrevista amb la Berta Llos, va ser aconseguir una perspectiva sobre la didàctica en clau de gènere. M'interessava principalment saber si hi havia uns principis o pautes generalitzades a seguir en les sessions on es tracta la perspectiva de gènere.

A l'entrevista li vaig explicar els objectius i el context del meu treball i les preocupacions que tenia. Principalment em va ajudar de dues maneres.

- En primer lloc, em va explicar les quatre dimensions claus del treball en perspectiva de gènere a l'aula (els podeu trobar al Marc Teòric). Aquests se'ls ha de tenir presents, ja que emmarquen qualsevol sessió.
- En segon lloc, em va enviar tot un seguit de recursos i exemples de diferents sessions i propostes de treballar amb gènere per poder veure referents de com s'ha treballat prèviament a l'escola.

8.2 Annex 2: Model de fitxa

PROPOSTA DIDÀCTICA SOBRE:

Títol de la cançó

Edats: -

Temps: -

Tema: -

PARTITURA

PREGUNTA 1

PREGUNTA 2

Un Fadrinet i una Minyoneta

Partitura i lletra

PARTITURA

Lletra

Títol

EDAT:

TEMPS APROXIMAT:

CONCEPTES DE PERSPECTIVA DE
GÈNERE TREBALLATS A LA SESSIÓ

MATERIALS

OBJECTIUS

ÀMBITS

DIMENSIONS

COMPETÈNCIES

PREPARACIÓ /CONEIXEMENTS PREVIS

MESTRE

INFANTS

Títol

ACTIVITATS

ACTIVITAT 1

ACTIVITAT 2

ACTIVITAT 3

ACTIVITAT 4

SI VOLEU ESTIRAR AQUEST FIL...

8.3 Partitures i lletres

8.3.1 Annex 3: Música i lletra de L'hostal de la Peira

L'hostal de la Peira

Extreta de Prodiemus

Cançó Tradicional

-

8 A l'hostal de la Peira, o la, da-mes hi van a-nar, da-mes hi van a-

13 nar jaen-tru-quen a la por-ta, o-la jaen res-po-nen; Qui

hiha o-la jaen res-po-nen: Qui hiha?

Imatge 5 Partitura Hostal de la Peira

Lletra Hostal de la Peira

A l'hostal de la Peira, o-là,
dames hi van anar; (bis)
ja en truquen a la porta, o-là,
ja en responen: _ Qui hi ha? o-là
, ja en responen: _ Qui hi ha?

Som unes pobres dames, o-là,
si ens voleu allotjar? (bis)
_ Obre la porta, noia, o-là,
i deixa-les entrar, o-là,
i deixa-les entrar._

Diuen a la mestressa: o-là,
_ Què n'hi ha per sopar? (bis)
_ N'hi ha cargols amb ceba, o-là,
samfaina i bacalla, o-là,
samfaina i bacallà._

L'una no té pas gana, o-là,
l'altra no en vol menjar, (bis)
l'altra està prenyadeta, o-là,
i al llit se'n vol anar, o-là,
i al llit se'n vol anar.

Demanen una cambra o-là
per poder-s'hi tancar; (bis) l
a mossa se les mira, o-là,
no li van agradar, o-là,
no li van agradar.

Agafa el llum, tu, mossa, o-là,
ves-les-hi a acompanyar._ (bis)
Quan foren a la cambra, o-là,
se'n varen despullar, o-là,
se'n varen despullar.

Porten calceta curta, o-là,
pistoles als costats. (bis)
'Neu's-en al llit, mestressa, o-là,
perquè jo en vull vetllar, o-là,
perquè jo en vull vetllar.

Perquè, si no m'enganyo, o-là,
ens en volen robar._ (bis)
Al llit va la mestressa, o-là,
ella a l'escó es posà, o-là,
ella a l'escó es posà.

Allà a les deu tocases, o-là,
els lladres van baixar; (bis)
ja en van de cambraen cambra, o-là,
per veure lo que hi ha, o-là,
per veure lo que hi ha.

Ja n'entren a la cuina; o-là,
la mossa hi van trobar. (bis)
En veure-los que entraven, o-là,
ja se'n posa a roncar, o-là,
ja se'n posa a roncar

La mossa n'és traïdora, o-là,
ronca que roncaràs; (bis)
lo un en diu a l'altre: o-là,
_ Ben adormida està, o-là,
ben adormida està._

Ja en surten al defora, o-là,
se'n posen a xiular. (bis)
La mossa que és traïdora, o-là,
la porta va tancar, o-là,
la portava tancar.

Obre la porta mossa; o-là,
cent dobles te'n vull dar. (bis)
Ni per cent ni per cinquanta o-là,
la porta s'obrirà, o-là,
la porta s'obrirà

Hostaler de la Peira, o-là,
te'n pots ben recordar! (bis)
A la teva criada, o-là,
la pots ben estimar, o-là,
la pots ben estimar

Que t'ha salvat la vida o-là
i l'hostal de robar: (bis)
dels tres fills que tu tens, o-là,
li pots donar a triar, o-là,
li pots donar a triar.

8.3.2 Annex 4: Música i lletra de La Noia de Guissona

La Noia de Guissona
Extreta de Prodiemus

Cançó Tradicional

Jo sóc fi - lla de Guis - so - na els meus pa - res són for -

5

ners tinc tres ger-mans que es - tu-dien si l'un dro - po, l'al - tre més

Imatge 6 Partitura La Noia de Guissona

Jo sóc filla de Guissona,
els meus pares són forners:
tinc tres germans que estudien,
si l'un dropo, l'altre més!

Me'n volien fer ser monja
i a mi no em va acomodar:
jo que en 'gafo la robeta
i cap avall vaig marxar.

Quan vaig ésser a Barcelona,
jo ja me'n vaig penedir:
me'n vaig a casa un canonge
si em volia per servir.

Però, com que eren beatos,
no podia anar a sarau:
me'n vaig anar a casa un sastre
que li diuen senyor Pau.

Quan vaig ésser a casa el sastre
me'n volien fer cosir:
com que an a mi no m'agrada,
me'n vaig anar de servir.

Ai, quan jo me passejava
per aquells lluits carrers,
tot el jovent me cridava:
- Marieta, quina hora és?

Quan vaig veure tant de tràngol
desseguir me'n vaig anar:
i ara estic a casa el jutge com
els sants en un altar!

8.3.3 Annex 5: Música i lletra de La Lletja

La Lletja
Extreta de Tocatinbal

Cançó Tradicional

-

A la ter-ra del poc pa sien va-ren ca-saru na no - ia la llet-ja va-ren ca -

5

sar amb el més gar - rit dels ho - mes La llet - ja, la llet - ja

Imatge 7 Partitura La Lletja

A la terra del bon pa
si en varen casar una noia;
la lletja varen casar
amb el més garrit dels joves.

La lletxa, la lletxa!

Les noies de Bonparné
diu que estan molt enfadades
perquè el nuvi s'ha prenat
d'una lletxa sense gràcia.

La lletxa, la lletxa!

Tot el poble ja en va ple
de les noces de la lletja
Tothom diu que el seu marit
no té gust ni li té afecte

La lletxa, la lletxa!

Més el nuvi està content
tot mirant la seva dona
perquè veu que el seu cor
és un niu de gràcies dolces.

La lletxa, la lletxa!

L'hermosor que tothom veu
amb el temps es torna lletxa;
l'hermosor de dintre el cor
si s'estima dura sempre.

La lletxa, la lletxa!

8.3.4 Annex 6: Música i lletra d' Un Fadrinet i una Minyoneta

Un Fadrinet i una Minyoneta (Concell)

Cançon Popular (1901) d'Aureli Campmany

Cançó Popular Catalana

A ra s'ha dic- tat u- na can- ço- ne- ta d'un fa dri net i d'u-na

7 mi- nyo- ne- ta deu anys se trac ta ren i es

11 van ren ca- sar les se-ves pas-sa- desvos vull ex- pli- car

Imatge 8 Partitura Un Fadrinet i una Minyoneta

Ara s'ha dictat una cançoneta
d'(e) un fadrinet i una minyoneta;
deu anys es tractaren i es varen casar,
les seves passades jo us vu(i) explicar.

Ell es diu Josep, ella es diu Maria,
són de Sant Martí, terra divertida;
ell és fill d'un sastre i en fa de sabater,
la minyona és filla d'un mestre barber.

Jo m'hi vaig casar i amb molta alegria
ara si pogués me'n descasaria;
tres-centes lliures n'hi daren de dot
i al cap dels sis mesos s'ho hagué gastat tot.

No sap de cuinar ni de fer escudella,
un dia va fer caragols en ceba;
també cols i bledes (a) hi va barrejar;
perquè vaig renyar-la me'n va taconar.

Caseu-se fadrins amb una pagesa,
no us enganyi el dot ni la boniquesa;
feu que sigui bona per a treballar
que la boniquesa no us donarà pa.

8.4 Fitxes completes propostes didàctiques

8.4.1 Annex 7: Proposta L'hostal de l Peira

PROPOSTA DIDÀCTICA SOBRE:

L'Hostal de la Peira

Edats : C.I. - C.M

Temps: 2-3 sessions

Tema: Trencament d'estereotips

L'hostal de la Peira

Extreta de Prodiemus

Cançó Tradicional

8

13

hiha o - - la jaen res - po - nen: Qui hiha?

The musical score is written on three staves in G major (one sharp) and 2/4 time. The melody is simple and folk-like. The lyrics are in Catalan and are written below the notes. The first staff starts with a measure rest, followed by the lyrics 'A l'hos-tal de la Pei-ra, o la, da-mes hi van a - nar, da-mes hi van a -'. The second staff continues with 'nar jaen _tru- quen a la por - ta, o - la jaen res - po - nen; Qui'. The third staff ends with 'hiha o - - la jaen res - po - nen: Qui hiha?'. Measure numbers 8 and 13 are indicated at the start of the second and third staves respectively.

LES DONES SÓN
VALENTES?

QUÈ ENS EXPLIQUEN LES
CANÇONS?

L'Hostal de la Peira

Partitura i lletra

L'hostal de la Peira

Extreta de Prodiemus

Cançó Tradicional

8

13

A l'hos-tal de la Pei-ra, o la, da-mes hi van a - nar, da-mes hi van a -

nar jaen _tru-quen a la por - ta, o - la jaen res - po - nen; Qui

hiha o - - la jaen res - po - nen: Qui hiha?

A l'hostal de la Peira, o-là,
dames hi van anar; (bis)
ja en truquen a la porta, o-là,
ja en responen: _ Qui hi ha? o-là
, ja en responen: _ Qui hi ha?

Som unes pobres dames, o-là,
si ens voleu allotjar? (bis)
_ Obre la porta, noia, o-là,
i deixa-les entrar, o-là,
i deixa-les entrar._

Diuen a la mestressa: o-là,
_ Què n'hi ha per sopar? (bis)
_ N'hi ha cargols amb ceba, o-là,
samfaina i bacalla, o-là,
samfaina i bacallà._

L'una no té pas gana, o-là,
l'altra no en vol menjar, (bis)
l'altra està prenyadeta, o-là,
i al llit se'n vol anar, o-là,
i al llit se'n vol anar.

Demanen una cambra o-là
per poder-s'hi tancar; (bis) I
a mossa se les mira, o-là,
no li van agradar, o-là,
no li van agradar.

Agafa el llum, tu, mossa, o-là,
ves-les-hi a acompanyar._ (bis)
Quan foren a la cambra, o-là,
se'n varen despullar, o-là,
se'n varen despullar.

Porten calceta curta, o-là,
pistoles als costats. (bis)
'Neu's-en al llit, mestressa, o-là,
perquè jo en vull vetllar, o-là,
perquè jo en vull vetllar.

Perquè, si no m'enganyo, o-là,
ens en volen robar._ (bis)
Al llit va la mestressa, o-là,
ella a l'escó es posà, o-là,
ella a l'escó es posà.

Allà a les deu tocases, o-là,
els lladres van baixar; (bis)
ja en van de cambraen cambra, o-là,
per veure lo que hi ha, o-là,
per veure lo que hi ha.

Ja n'entren a la cuina; o-là,
la mossa hi van trobar. (bis)
En veure-los que entraven, o-là,
ja se'n posa a roncar, o-là,
ja se'n posa a roncar

La mossa n'és traïdora, o-là,
ronca que roncaràs; (bis)
lo un en diu a l'altre: o-là,
_ Ben adormida està, o-là,
ben adormida està._

Ja en surten al defora, o-là,
se'n posen a xiular. (bis)
La mossa que és traïdora, o-là,
la porta va tancar, o-là,
la portava tancar.

Obre la porta mossa; o-là,
cent dobles te'n vull dar. (bis)
Ni per cent ni per cinquanta o-là,
la porta s'obrirà, o-là,
la porta s'obrirà

Hostaler de la Peira, o-là,
te'n pots ben recordar! (bis)
A la teva criada, o-là,
la pots ben estimar, o-là,
la pots ben estimar

Que t'ha salvat la vida o-là
i l'hostal de robar: (bis)
dels tres fills que tu tens, o-là, li pots
donar a triar, o-là,
li pots donar a triar.

L'hostal de la Peira

EDATS: C.I. - C.M.

TEMPS APROXIMAT: 2-3 SESSIONS

CONCEPTES DE PERSPECTIVA DE GÈNERE TREBALLATS A LA SESSIÓ

Trencament d'estereotips
Els personatges ficticis

MATERIALS

Lletra i partitura de: L'hostal de la Peira

OBJECTIUS

Conèixer personatges femenins de l'àmbit tradicional que trenquen els estereotips.
Interpretar un personatge i una història a partir d'una cançó tradicional.
Reflexionar sobre els personatges ficticis del nostre entorn en clau de gènere.

ÀMBITS

- ♥ Àmbit artístic
- ♥ Àmbit lingüístic

DIMENSIONS

- ♥ Dimensió interpretació i producció
- ♥ Dimensió comunicació oral

COMPETÈNCIES

- ♥ Interpretar música vocal i instrumental amb els elements i recursos bàsics del llenguatge musical
- ♥ Emprar els elements i recursos bàsics del llenguatge escènic per expressar-se, interpretar i comunicar-se
- ♥ Interactuar oralment d'acord amb la situació comunicativa, utilitzant estratègies conversacionals

PREPARACIÓ /CONEIXEMENTS PREVIS

MESTRE

Conèixer la cançó "L'hostal de la Peira" per poder-la interpretar.
Entendre la història de la cançó "L'hostal de la Peira"

INFANTS

No calen coneixements previs per aquesta proposta didàctica

L'hostal de la Peira

ACTIVITATS

ESCOLTEM LA CANÇÓ

Per començar la mestra cantarà la cançó als infants. És important que quan la canti ho faci de manera expressiva i teatral, explicant la història de la cançó als infants.

QUÈ ENS EXPLICA?

Parlem de què hem entès al llarg de la cançó. La tornem a cantar però parant després de cada estrofa i animant als infants a unir-se a les repeticions. Parlem sobre la història, què ens ha sorprès, agradat, desagradat...

Posem atenció en aquells versos una mica més complicats:

- Què vol dir que és traïdora? Realment està ben adormida? Què són els dobles? I altres que trobeu rellevants...

QUI SÓN ELS PERSONATGES?

Fem un llistat dels personatges que surten a la cançó. Els apuntem a la pissarra i posem mots que els descriguin a cadascun.

TRANSFORMEM LA CANÇÓ EN...

Expliquem als infants que a partir de la història de la cançó, farem una interpretació teatral!

Ens dividirem en petits grups i cada grup tindrà dues o tres estrofes per interpretar. Cada grup decidirà com volen interpretar les estrofes, és a dir de quina manera transformen la cançó en unes accions que representin el tros de la història que explica la cançó, que els ha tocat.

Per separat la prepararan i assajaran.

S'OBRE EL TELÓ

Els infants cantaran conjuntament la cançó i al llarg de la cançó, aniran sortint en els seus grupets per anar representant les seves escenes. D'aquesta manera combinaran el cant amb la representació escènica.

Per cicle inicial, potser seria més adiant separar el can de la representació teatral i fer-ho com a dues activitats paral·leles.

PARLEM-NE

Acabarem aquesta activitat reflexionant amb els infants sobre l'experiència. Es parlarà de com s'han sentit en els seus papers, si s'identifiquen amb algun dels personatges i també sobre si creiem que aquests personatges són típics. Podem parlar de personatges ficticis que agraden als infants i sobre quina personalitat tenen. L'objectiu és tenir una conversa sobre com es representen els personatges en clau de gènere.

SI VOLEU ESTIRAR AQUEST FIL...

Altres cançons amb personatges femenins inesperats:

- Agneta Rostellar
- La noia de Guissona

8.4.2 Annex 8.: Materials proposta l'Hostal de la Peira

Divisó d'estrofes

1.A l'hostal de la Peira, o-là,
dames hi van anar; (bis)
ja en truquen a la porta,o-là,
ja en responen: _ Qui hi ha? o-là
, ja en responen: _ Qui hi ha?

Som unes pobres dames, o-là,
si ens voleu allotjar? (bis)
_ Obre la porta, noia, o-là,
i deixa-les entrar,o-là,
i deixa-les entrar._

2.Diuen a la mestressa: o-là,
_ Què n'hi ha per sopar? (bis)
_ N'hi ha cargols amb ceba, o-là,
samfaina i bacalla, o-là,
samfaina i bacallà._

L'una no té pas gana, o-là,
l'altra no en vol menjar, (bis)
l'altra està prenyadeta, o-là,
i al llit se'n vol anar, o-là,
i al llit se'n vol anar.

3.Demanen una cambra o-là
per poder-s'hi tancar; (bis) I
a mossa se les mira, o-là,
no li van agradar, o-là,
no li van agradar.

Agafa el llum, tu, mossa, o-là,
ves-les-hi a acompanyar._ (bis)
Quan foren a la cambra, o-là,
se'n varen despullar, o-là,
se'n varen despullar.

4.Porten calceta curta, o-là,
pistoles als costats. (bis)
'Neu's-en al llit, mestressa, o-là,
perquè jo en vull vetllar, o-là,
perquè jo en vull vetllar.

Perquè, si no m'enganyo, o-là,
ens en volen robar._ (bis)
Al llit va la mestressa, o-là,
ella a l'escó es posà, o-là,
ella a l'escó es posà.

Allà a les deu tocases, o-là,
els lladres van baixar; (bis)
ja en van de cambraen cambra, o-là,
per veure lo que hi ha, o-là,
per veure lo que hi ha.

5.Ja n'entren a la cuina; o-là,
la mossa hi van trobar. (bis)
En veure-los que entraven, o-là,
ja se'n posa a roncar, o-là,
ja se'n posa a roncar

La mossa n'és traïdora, o-là,
ronca que roncaràs; (bis)
lo un en diu a l'altre:o-là,
_ Ben adormida està, o-là,
ben adormida està._

6.Ja en surten al defora, o-là,
se'n posen a xiular.(bis)
La mossa que és traïdora, o-là,
la porta va tancar, o-là,
la portava tancar.

Obre la porta mossa; o-là,
cent dobles te'n vull dar. (bis)
Ni per cent ni per cinquanta o-là,
la porta s'obrirà, o-là,
la porta s'obrirà

7.Hostaler de la Peira, o-là,
te'n pots ben recordar! (bis)
A la teva criada,o-là,
la pots ben estimar, o-là,
la pots ben estimar

Que t'ha salvat la vida o-là
i l'hostal de robar: (bis)
dels tres fills que tu tens, o-là, li pots
donar a triar, o-là,
li pots donar a triar.

8.4.3 Annex 9: Proposta La Noia de Guissona

Proposta didàctica sobre:

La noia de Guissona

Edats : C.M. - C.S.

Temps: 2- 3 Sessions

Tema : Els oficis

La Noia de Guissona

Extreta de Prodiemus

Cançó Tradicional

5

Jo sóc fi - lla de Guis - so - na els meus pa - res són for -
ners tinc tres ger-mans que es - tu-dien si l'un dro - po, l'al - tre més

The image shows a musical score for a traditional song. It consists of two staves of music in G major (one sharp) and 6/8 time. The first staff starts with a treble clef, a key signature of one sharp (F#), and a 6/8 time signature. The melody begins with a whole rest, followed by a series of eighth and quarter notes. The lyrics 'Jo sóc fi - lla de Guis - so - na els meus pa - res són for -' are written below the first staff. The second staff continues the melody with more eighth and quarter notes, ending with a double bar line. The lyrics 'ners tinc tres ger-mans que es - tu-dien si l'un dro - po, l'al - tre més' are written below the second staff. A small number '5' is written to the left of the second staff.

HI HA OFICIS D'HOMES I
OFICIS DE DONES?

PODEN FER EL MATEIX
LES NENES I ELS NENS?

La noia de Guissona

Partitura i lletra

La Noia de Guissona

Extreta de Prodiemus

Cançó Tradicional

Jo sóc fi - lla de Guis - so - na els meus pa - res són for -

5
ners tinc tres ger-mans que es - tu-dien si l'un dro - po, l'al - tre més

Jo sóc filla de Guissona,
els meus pares són forners:
tinc tres germans que estudien,
si l'un dropo, l'altre més!

Me'n volien fer ser monja
i a mi no em va acomodar:
jo que en 'gafo la robeta
i cap avall vaig marxar.

Quan vaig ésser a Barcelona,
jo ja me'n vaig penedir:
me'n vaig a casa un canonge
si em volia per servir.

Però, com que eren beatos,
no podia anar a sarau:
me'n vaig anar a casa un sastre
que li diuen senyor Pau.

Quan vaig ésser a casa el sastre
me'n volien fer cosir:
com que an a mi no m'agrada,
me'n vaig anar de servir.

Ai, quan jo me passejava
per aquells lluits carrers,
tot el jovent me cridava:
- Marieta, quina hora és?

Quan vaig veure tant de tràngol
desseguir me'n vaig anar:
i ara estic a casa el jutge com
els sants en un altar!

La Noia de Guissona

EDATS: C.M. - C.S.

TEMPS APROXIMAT: 2-3 SESSIONS

CONCEPTES DE PERSPECTIVA DE GÈNERE TREBALLATS A LA SESSIÓ

- Els estereotips
- Rols de gènere
- Els Oficis

MATERIALS

- Cançó La noia de Guissona (Versió original)
- Cançó La noia de Guissona (Versió adaptada)
- Cartes presentació dones
- Materials per fer murals, pòsters...

OBJECTIUS

- Escoltar la cançó *La noia de Guissona* comprenent-ne el significat
- Reflexionar sobre els rols de gènere en les feines laborals
- Conèixer dones que han trencat els estereotips de la divisió per gènere d'oficis.

ÀMBITS

- Àmbit artístic
- Àmbit de coneixement del medi

DIMENSIONS

- Dimensió interpretació i producció
- Dimensió món actual
- Dimensió ciutadania

COMPETÈNCIES

- Interpretar música vocal i instrumental amb els elements i recursos bàsics del llenguatge musical
- Valorar problemes socials rellevants interpretant-ne les causes i les conseqüències per plantejar propostes de futur
- Participar en la vida col·lectiva a partir de valors democràtics, per millorar la convivència i per afavorir un entorn més just i solidari

PREPARACIÓ / CONEIXEMENTS PREVIS

MESTRE

- Conèixer la cançó la noia de Guissona
- Diposar d'eines per moderar un debat
- Conèixer dades bàsiques sobre les dones que apareixeran

INFANTS

- Entendre el vocabulari de la cançó

La Noia de Guissona

ACTIVITATS

QUINA ÉS L'ORIGINAL?

Presentem als infants 2 versions de la cançó: La filla de Guissona. Una serà l'original que tracta d'una noia, l'altra serà una versió canviada que parla en masculí.

Demanarem als infants que creïn hipòtesis sobre quina creuen que és l'original i per què.

Apuntem a la pissarra en una taula, els motius que donen per justificar quina creuen que és l'original.

Si veiem que no saben gaire per on enfocar-ho, podem fer preguntes per guiar-los una mica.

- Quina actitud té el personatge?
- De quines feines parla?
- Quines coses li agraden?

PARLEM-NE - HI HA OFICIS PER HOMES I OFICIS PER DONES?

Revelem als infants que la cançó original és la que està en femení. Posarem èmfasi en els comentaris o les observacions que hagin fet sobre els oficis que dur a terme la noia i els proposem fer un debat a partir de la pregunta:

- Hi ha oficis d'homes i oficis de dones?

Moderem el debat al nostre gust. Si veiem que necessiten ajuda podem fer preguntes més específiques com:

- Les feines que requereixen força les fan millor els homes?
- Les infermeres haurien de ser dones?
- Quines feines fan els vostres familiars?

QUI HA TRENCAT AQUESTS ESTEREOTIPS?

Presentem de manera molt breu als alumnes dones que han trencat barreres en el món dels oficis. Deixem que cadascú n'esculli un, intentant animar perquè hi hagi varietat, però sense obligar a ningú que escullin un que no els inspira.

Els infants s'agrupen segons qui han escollit i aprenen autònomament (a partir d'informació que els donem, accés a l'internet...) sobre aquesta dona.

Escullen un format per exposar el que han après: un mural, collage, obra de teatre, una nova versió de la cançó... i ho exposen als companys/companyes de la classe.

SI VOLEU ESTIRAR AQUEST FIL...

Cançons i danses amb temàtiques lligades

- La dansa dels quatre sabaters
- El mariner

Contes tradicionals

- El sabater i els Follets
- Les tres Filadores
- La lletera

8.4.4 Annex 10: Materials La Noia de Guissona

La noia de Guissona

Femení

Jo sóc filla de Guissona,
els meus pares són forners:
tinc tres germans que estudien,
si l'un dropo, l'altre més!

Me'n volien fer ser monja
i a mi no em va acomodar:
jo que en 'gafo la robeta
i cap avall vaig marxar.

Quan vaig ésser a Barcelona,
jo ja me'n vaig penedir:
me'n vaig a casa un canonge
si em volia per servir.

Però, com que eren beatos,
no podia anar a sarau:
me'n vaig anar a casa un sastre
que li diuen senyor Pau.

Quan vaig ésser a casa el sastre
me'n volien fer cosir:
com que an a mi no m'agrada,
me'n vaig anar de servir.

Ai, quan jo me passejava
per aquells lluits carrers,
tot el jovent me cridava:
- Marieta, quina hora és?

Quan vaig veure tant de tràngol
desseguir me'n vaig anar:
i ara estic a casa el jutge com
els sants en un altar!

El noi de Guissona

Masculí

Jo sóc en fill de Guissona,
els meus pares són forners:
tinc tres germans que estudien,
si l'un dropo, l'altre més!

Me'n volien fer ser monjo
i a mi no em va acomodar:
jo que en 'gafo la robeta
i cap avall vaig marxar.

Quan vaig ésser a Barcelona,
jo ja me'n vaig penedir:
me'n vaig a casa un canonge
si em volia per servir.

Però, com que eren beatos,
no podia anar a sarau:
me'n vaig anar a casa un sastre
que li diuen senyor Pau.

Quan vaig ésser a casa el sastre
me'n volien fer cosir:
com que an a mi no m'agrada,
me'n vaig anar de servir.

Ai, quan jo me passejava
per aquells lluits carrers,
tot el jovent me cridava:
- Ai Jaumet, quina hora és?

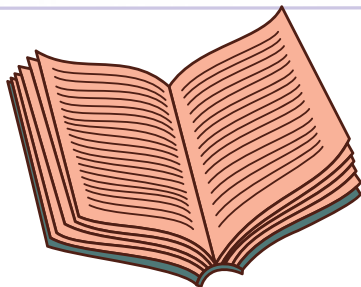
Quan vaig veure tant de tràngol
desseguit me'n vaig anar:
i ara estic a casa el jutge com
els sants en un altar!

Julia Child

Xef

Esriptora

Espia

Estadunidenca

Va ser la primera dona en:

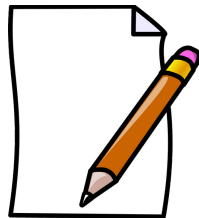
- Tenir un programa de televisió propi sobre la cuina*
- Ser acceptada a l'Institut Culinari dels Estats Units.*

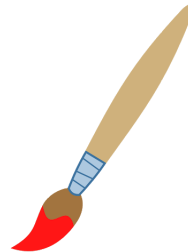
Narcisa Freixas

Compositora

Escultora

Pintora

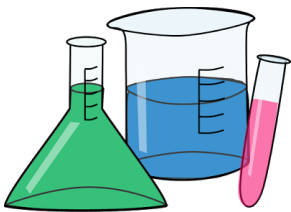

Catalana

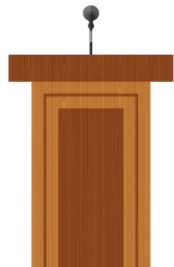
- Va ser una de les primeres dones a dedicar-se professionalment a la composició a Catalunya
- Va publicar diversos reculls de cançons infantils

Ameenah Gurib-Fakim

Científica

Presidenta

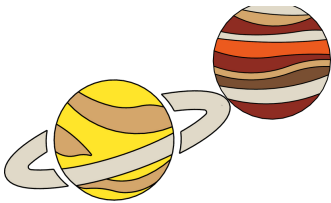

Mauritana

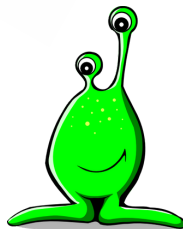
- Va ser la primera dona a ser presidenta del seu país.
- Va ser la tercera dona cap d'estat en tot el món
- És científica especialitzada en la biodiversitat

Jill Tarter

Astrònoma

Experta en extraterrestres

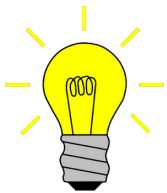
Estadunidenca

Es va dedicar 35 anys a intentar descobrir si existeixen els extraterrestres.

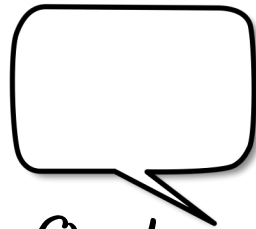
Ha treballat en pel·lícules i llibres donant consells sobre com parlar dels extraterrestres

Ann Makosinski

Inventora

Oradora

Canadenc

*A sisè de primària es va inventar un nou tipus de ràdio.
El seu invent més important és un lot termoelèctric.*

Mari Pepa Colomer

Aviadora

Catalana

Va ser la primera dona :

Primera dona catalana en aconseguir el títol de pilot d'avió

Primera dona a Espanya en ser instructora de vol

8.4.5 Annex 11: Proposta La Lletja

PROPOSTA DIDÀCTICA SOBRE:

La Lletja

Edats : C.S. - ESO

Temps: 3-4 Sessions

Tema: La Bellesa

La Lletja

Extreta de Tocatímbal

Cançó Tradicional

5

A la ter-ra del poc pa sien va-ren ca-saru na no - ia la llet-ja va-ren ca -

sar amb el més gar - rit dels ho - mes La llet - ja, la llet - ja

The image shows a musical score for the song 'La Lletja'. It consists of two staves of music in 3/4 time. The first staff has a treble clef and a key signature of one flat (Bb). The melody starts with a quarter rest, followed by eighth and quarter notes. The lyrics are written below the notes. The second staff continues the melody and includes a measure with a quarter rest. The lyrics continue below the notes.

QUÈ VOL DIR SER LLETJA? I
NO SER-HO?

QUI DECIDEIX EL QUE ÉS SER
LLETJA?

La Lletja

Partitura i lletra

La Lletja

Extreta de Tocatimbal

Cançó Tradicional

5

A la ter-ra del poc pa sien va-ren ca-saru na no - ia la llet-ja va-ren ca -

sar amb el més gar - rit dels ho - mes La llet - ja, la llet - ja

The musical score is written on two staves. The first staff begins with a treble clef, a key signature of one flat (B-flat), and a 3/4 time signature. The melody consists of eighth and quarter notes. The lyrics are written below the staff, with hyphens indicating syllables across notes. The second staff continues the melody and includes a measure rest marked with a '5'. The lyrics continue below the staff.

A la terra del bon pa
si en varen casar una noia;
la lletja varen casar
amb el més garrit dels joves.

La lletxa, la lletxa!

Les noies de Bonparné
diu que estan molt enfadades
perquè el nuvi s'ha prenat
d'una lletxa sense gràcia.

La lletxa, la lletxa!

Tot el poble ja en va ple
de les nocés de la lletja
Tothom diu que el seu marit
no té gust ni li té afecte

La lletxa, la lletxa!

Més el nuvi està content
tot mirant la seva dona
perquè veu que el seu cor
és un niu de gràcies dolces.

La lletxa, la lletxa!

L'hermosor que tothom veu
amb el temps es torna
lletxa;
l'hermosor de dintre el cor
si s'estima dura sempre.

La lletxa, la lletxa!

La Lletja

EDAT: C.S.- ESO

TEMPS APROXIMAT: 3- 4 SESSIONS

CONCEPTES DE PERSPECTIVA DE GÈNERE TREBALLATS A LA SESSIÓ

Els cànons de bellesa

L'evolució de bellesa

La difusió dels estàndards de bellesa

MATERIALS

Mostres dels estàndards de bellesa (anuncis, retalls de revistes, imatges de xarxes socials, notícies...)

Càmera

Material bàsic d'edició de vídeo

OBJECTIUS

Aprendre la cançó: La lletja

Reflexionar sobre els cànons de bellesa i com es transmet pels mitjans d'informació

Compartir la pròpia opinió sobre el significat de la bellesa

ÀMBITS

- 🟡 Àmbit artístic
- 🟢 Àmbit de coneixement del medi
- 🟠 Àmbit digital

DIMENSIONS

- 🟡 Dimensió interpretació i producció
- 🟢 Dimensió món actual
- 🟠 Dimensió instruments i aplicacions

COMPETÈNCIES

- 🟡 Interpretar música vocal i instrumental amb els elements i recursos bàsics del llenguatge musical
- 🟢 Valorar problemes socials rellevants interpretant-ne les causes i les conseqüències per plantejar propostes de futur
- 🟠 Seleccionar, utilitzar i programar dispositius digitals i les seves funcionalitats d'acord amb les tasques a realitzar

PREPARACIÓ / CONEIXEMENTS PREVIS

MESTRE

Conèixer la cançó: La lletja, per saber-la ensenyar al grup classe

INFANTS

Tenir mínima experiència compartint opinions i debatent
Coneixement audiovisual

La Lletja

ACTIVITATS

CANTEM LA CANÇÓ

Començarem aprenent la cançó a mode de imitació i cantant-la amb els infants. Ens assegurem que els infants entenguin el que està cantant. Podem posar atenció especial en algunes frases.

Per exemple:

- Per què estan enfadades les noies de Bonparné?
- Què vol dir tenir un niu de gràcies dolces?
- Què significa garrit?

PARLEM DE LA CANÇÓ

Primer parlem sobre què vol dir ser lletja i en el seu contrari, què és la bellesa. Deixem que els infants comparteixin les seves idees i les anem apuntant a la pissarra perquè ens serviran més endavant. Després d'una estona els preguntem d'on han tret aquestes idees.

Els podem preguntar si creuen que ser lleig o tenir bellesa és el mateix ara que quan van escriure aquesta cançó.

Els expliquem que les cançons servien per comunicar i transmetre informació com per exemple, qui tenia bellesa i qui no.

MIREM EL PRESENT

Ara com es transmet aquest tipus d'informació? Anuncis, mitjans de comunicació, xarxes socials...

Mirem exemples reals d'aquest tema.

Què ens diu sobre què és la bellesa? És el mateix que el que havíem pensat nosaltres? Hi estem d'acord?

NOSALTRES TAMBÉ PODEM DIR LA NOSTRA

Crearem un vídeo per penjar a la web de l'escola en format d'anunci venent la nostra idea de la bellesa. Pensarem un eslògan, un guió, una música... L'editarem i el compartirem amb els companys d'altres cursos per compartir aquest aprenentatge. Podem fer-ho en petits grups o com a classe.

SI VOLEU ESTIRAR AQUEST FIL...

Cançons i danses amb temàtiques lligades

- La Bugada
- La Vella

Contes tradicionals

- Les tres filadores
- El Rei amb orelles d'Ase

Cançons modernes de temàtica lligada

- Try - Colbie Caillat

8.4.6 Annex 12: Materials proposta La Lletja

ENLLAÇOS DIVERSOS QUE MOSTREN EXEMPLES ACTUALS DELS ESTÀNDARDS DE BELLESA

Vídeos

Anunci Dulceida Gilette:

<https://www.youtube.com/watch?v=X8vF9FVHZRM>

Tràiler *Insaciable*:

<https://www.youtube.com/watch?v=ZNHnTuG0NFs>

Anunci Paco Rabanne

<https://www.youtube.com/watch?v=y9ZccFN9ZEA>

Anunci Cerals Fitness Nestle

<https://www.youtube.com/watch?v=y9ZccFN9ZEA>

Anuncis:

El cuerpo femenino como reclamo de ventas - Anunci Ryanair

<https://www.izquierdadiario.es/Cosificacion-2-0-el-cuerpo-femenino-como-reclamo-de-ventas>

Anuncios machistas que desempoderan la mujer

<https://imaginabienestar.com/2020/05/29/anuncios-machistas-como-desempoderan-mujeres/>

Xarxes socials:

Influencers y confusión

<https://misionesonline.net/2020/07/07/influencers-y-confusion-las-cosas-que-nos-hacen-ruido-del-sistema-de-famosas-como-formadoras-de-opinion/>

8.4.7 Annex 13: Fitxa proposta Un Fadrinet i una Minyoneta

PROPOSTA DIDÀCTICA SOBRE:

Un Fadrinet i una Minyoneta

Edats : C.S. - ESO

Temps: 3- 4 Sessions

Tema : Els rols domèstics

Un Fadrinet i una Minyoneta (Concell)

Cançon Popular (1901) d'Aureli Campmany

Cançó Popular Catalana

A ra s'ha dic- tat u- na can- ço- ne- ta d'un fa dri net i d'u-na

7 mi- nyo- ne- ta deu anys se trac ta ren i es

11 van ren ca- sar les se-ves pas- sa- desvos vull ex- pli- car

ENS AGRADEN ELS
MISSATGES DE LES
CANÇONS QUE CANTEM?

ES PODEN CANVIAR LES
LLETRES DE LES
CANÇONS?

Un Fadrinet i una Minyoneta

Partitura i lletra

Un Fadrinet i una Minyoneta (Concell)

Cançoner Popular (1901) d'Aureli Campmany

Cançó Popular Catalana

A ra s'ha dic- tat u- na can- ço- ne- ta d'un fa dri net i d'u-na

7 mi- nyo- ne- ta deu anys se trac ta ren i es

11 van ren ca- sar les se-ves pas- sa- desvos vull ex- pli- car

Ara s'ha dictat una cançoneta
d'(e) un fadrinet i una minyoneta;
deu anys es tractaren i es varen casar,
les seves passades jo us vu(i) explicar.

Ell es diu Josep, ella es diu Maria,
són de Sant Martí, terra divertida;
ell és fill d'un sastre i en fa de sabater,
la minyona és filla d'un mestre barber.

Jo m'hi vaig casar i amb molta alegria
ara si pogués me'n descasaria;
tres-centes lliures n'hi daren de dot
i al cap dels sis mesos s'ho hagué gastat tot.

No sap de cuinar ni de fer escudella,
un dia va fer caragols en ceba;
també cols i bledes (a) hi va barrejar;
perquè vaig renyar-la me'n va taconar.

Caseu-se fadrins amb una pagesa,
no us enganyi el dot ni la boniquesa;
feu que sigui bona per a treballar
que la boniquesa no us donarà pa.

Un Fadrinet i una Minyoneta

EDATS: C.S. - ESO

TEMPS APROXIMAT: 3-4 SESSIONS

CONCEPTES DE PERSPECTIVA DE GÈNERE TREBALLATS A LA SESSIÓ

Els estereotips de gènere
Els rols domèstics

MATERIALS

Partitura o lletra de:

- Un fadrinet i una Minyoneta
- Totes són na Caterina
- A sa plaça fan ballades

OBJECTIUS

Interpretar la cançó Un fadrinet i una Minyoneta
Reflexionar sobre el missatge que transmet la cançó
Canviar la lletra de la cançó tot transformant el seu missatge

ÀMBITS

- ♥ Àmbit artístic
- ♥ Àmbit de coneixement del medi

DIMENSIONS

- ♥ Dimensió interpretació i producció
- ♥ Dimensió imaginació i creativitat
- ♥ Dimensió món actual

COMPETÈNCIES

- ♥ Interpretar música vocal i instrumental amb els elements i recursos bàsics del llenguatge musical
- ♥ Improvisar i crear amb els elements i recursos bàsics dels diferents llenguatges artístics
- ♥ Valorar problemes socials rellevants interpretant-ne les causes i les conseqüències per plantejar propostes de futur

PREPARACIÓ / CONEIXEMENTS PREVIS

MESTRE

Conèixer la cançó per saber-la ensenyar als infants

INFANTS

Coneixements de ritme, síl·labes, mètrica...
Tenir un cert domini de la redacció poètica

Un Fadrinet i una Minyoneta

ACTIVITATS

APRENEM I CANTEM LA CANÇÓ

Començarem la sessió aprenent la cançó. És important que els infants la coneguin bé per poder fer les activitats de més endavant. La mestra l'ensenya per imitació. Aquesta és una cançó més aviat modal que tonal, cosa que pot dificultar la seva interpretació. No és una cançó senzilla.

PARLEM-NE, ENS AGRADA EL QUE SENTIM?

Quan haguem après i cantat la cançó, preguntarem als infants si els ha agradat i que es fixin en el contingut de la lletra. A partir d'aquí parlem una estona sobre què pensem del significat de la lletra, si creiem que és veritat i especialment com ens sentim cantant això.

Proposarem als infants canviar la lletra de la cançó, per adaptar-la més a les nostres idees i creences.

ESCOLTEM UN REFERENT

Abans d'entrar al repte de canviar la lletra de la cançó, mirarem un referent. Escoltarem la cançó tradicional adaptada "Totes som na Catelina" del grup Figes d'un altre Paner. Aquesta és una versió de la cançó "A sa plaça hi ha ballades".

Primer escoltarem un cop la peça, parlant sobre què ens sembla, si ens ha agradat... A posteriori, escoltarem la versió original. Finalment, escoltarem un últim cop la versió de Figes d'un altre Paner, però mirant la lletra original.

FEM-LA NOSTRA

Dividirem la classe en petits grups. Cada grup tindrà la partitura/lletra de la cançó "Un fadrinet i una minyoneta" i també tindran l'exemple del referent que hem mirat.

El primer que faran els grups és decidir quin és el canvi principal que volen fer a la lletra, és a dir quin és el seu objectiu amb aquesta creació.

A continuació els deixarem espai i temps perquè puguin fer els canvis de la cançó. (Aquest procés pot comportar força estona, 1-2 sessions).

A més, demanem als infants que un cop hagin canviat la lletra, adaptin la seva interpretació per reforçar el missatge que volen transmetre. Poden tenir a la seva disposició instruments per si els volen utilitzar d'acompanyament.

ESCOLTEM-NOS I REFLEXIONEM

Finalment, els infants presentaran les seves noves propostes als altres companys de la classe. Entre presentacions, parlarem sobre els canvis que han fet els diferents grups. Per què són importants aquests canvis? Són necessaris? Per què hem escollit alterar aquestes parts de la cançó? La interpretació ens ha ajudat a entendre el missatge?

SI VOLEU ESTIRAR AQUEST FIL...

Altres cançons tradicionals:

- El mariner (cançó)
- La filadora (cançó)

Altres cançons de Figes d'un altre Paner

Revisar la lletra de cançons actuals

Altres contes tradicionals:

- La Rateta que escombrava l'escaleta
- La Ventafox

8.4.8 Annex 14: Materials Un Fadrinet i una Minyoneta

Lletra "A sa plaça hi ha Ballades"

A sa plaça hi ha ballades,
mare, deixeu-m'hi anar.

- No hi vagis, Catelineta,
que ton pare 'pres vindrà

- 'Tan si ve com si no ve'
a sa plaça vull anar.
quan era un quart en fora
son pare ja va arribar.

- On és na Catelineta,
a sa plaça a ballar
- A sa plaça fan ballades,
i ella hi ha volgut anar.

'Seu pare en 'gafa les cordes
i un garrot a cada mà.
La primera garrotada
i un braç me n'hi va trencar.

La segona garrotada,
mig morta la va deixar.
La tercera garrotada,
la va acabar de matar.

- Ai, pare lo meu pare,
'cabeu-me de matar.
La seu mare és a la cuina
que es rebenta de plorar.

Lletra "Totes són na Catalina" – Figes d'un altre Paner

A sa plaça hi ha ballades,
mare, deixeu-m'hi anar.

- No hi vagis, Catelineta,
que ton pare 'pres vindrà

- 'Tan si ve com si no ve'
a sa plaça vull anar.
quan era un quart en fora
son pare ja va arribar.

- On és na Catelineta,
a sa plaça a ballar
'Son pare en 'gafa les cordes
i un garrot a cada mà.

Quan va ser arribat a plaça
Es poble s'alçà i cridar.
Totes són Na Catalina
D'espai per tu no n'hi ha

Dies que broda son pare
Per força s'en va anar
Ella va cercar sa mare
Ja no us heu de preocupar

Juntes van anar sa plaça
I ho varen celebrar
Que no hi ha revolució
si lliure no puc ballar